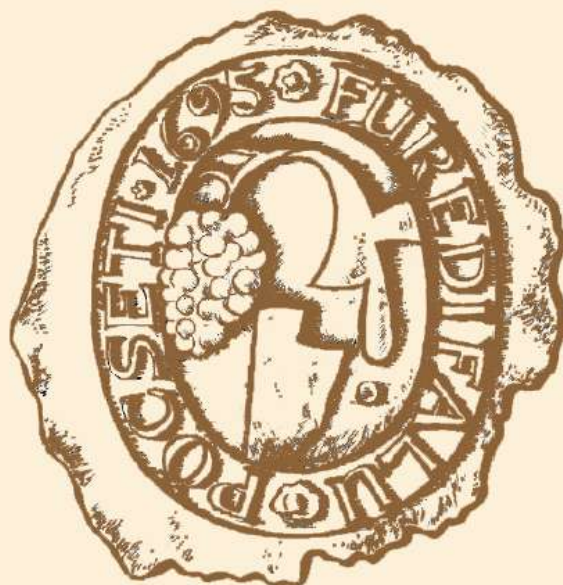

FÜREDI HISTÓRIA

HELYTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT

XV. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

41.

2015.

Dalegyleti zászló
Restaurálás előtt és után
(A felvételt Gazsi József készítette)

Első világháborús képes levelezőlap, M. Martinkova „Gyógyulás?” c. festményének reprodukciója
(Képeslap 1915 körül, Városi Helytörténeti Gyűjtemény)

A képeslap hátoldala,
részlet a szövegből: „íjen hadnagyok vannak füreden is.”

TARTALOM

KÖZLEMÉNYEK

Z. Karkovány Judit: A FEKETE BÁRÁNY	3
Baán Beáta: „ ... A DAL NEMESÍTŐLEG HAT A LÉLEKRE, ROSSZ SZÍVŰEK DALRA NEM HEVÜLNEK” A BALATON-FÜREDI POLGÁRI DALEGYLET TÖRTÉNETE AZ EGYLET JEGYZŐKÖNYVEINEK TÜKRÉBEN 1. RÉSZ	8
Tóth-Bencze Tamás: A FÜREDI ELSŐ VILÁGHÁBORÚS EMLÉKMŰ TÖRTÉNETÉHEZ	19
Rácz János: A HYC ÉS AZ ELŐRE TELEPE	23

TALLÓZÓ

Elek Miklós: 75 ÉVE ÍRTA A „BALATONFÜRED” CÍMŰ ÚJSÁG	28
--	----

PÓTLÁSOK

Tóth-Bencze Tamás: PÓTLÁS A „BALATONFÜRED EMLÉKJELEI” CÍMŰ KÖNYVHÖZ	29
---	----

ÉVFORDULÓK

Tóth-Bencze Tamás: A 2015. ÉV MÁSODIK NEGYEDÉVÉNEK KIEMELT ÉVFORDULÓI	30
Rácz János: BALATONI HALAINK	32

FÜREDI HISTÓRIA
helytörténeti folyóirat

XV. évfolyam 2. szám 41. 2015.

Alapítva: 2001-ben

Felelős szerkesztő:
DR. RÁCZ JÁNOS

Szerkesztő bizottság:
BAÁN BEÁTA, ELEK MIKLÓS,
NÉMETHNÉ RÁCZ LÍDIA,
SÁRKÖZINÉ SÁROVITS HAJNALKA,
TÓTH-BENCZE TAMÁS

Nyomdai előkészítés:
TÓTH-BENCZE TAMÁS

Kiadja
a Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület

Felelős kiadó:
BUDÁNÉ BOCSOR ÁGNES
elnök

A folyóirat
Balatonfüred Város Önkormányzata
támogatásával jelent meg.

A pecsétnyomat rekonstrukciója
PÁLFFY KÁROLY
grafikusművész munkája.

Ára: 400 Ft

A folyóiratot az egyesületi tagok
tagilletményként kapják.

Megjelenik évenként négyszer:
március, június, szeptember, december

Szerkesztőség:
E-mail cím: furedihistoria@gmail.com

Nyomda:
OOKPress, Veszprém
Felelős vezető: SZATHMÁRY ATTILA

ISSN 1587-9399

E számunk szerzői:

Baán Beáta népművelő,
ny. művelődési ház igazgató,
Balatonfüred

Elek Miklós könyvtáros, ny. gyűjteményvezető,
Balatonfüred

Dr. Rác János nyelvész,
Balatonfüred

Tóth-Bencze Tamás könyvtáros,
Balatonfüred

Z. Karkovány Judit ny. középiskolai tanár,
Budapest

A folyóirat kapható:

Balatonfüreden, a Városi Könyvtárban,
a Városi Helytörténeti Gyűjtemény
és Kiállítóhelyen,
a Tourinform Irodában,
az Arácsi Népházban,
az Állami Szívkórházban és
a Bodorka – Balatoni Vízivilág Látogatóközpontban.

Köszönjük a szerzőknek, alkotóknak, hogy tiszteletdíjukról lemondtak,
és ezzel támogatták a folyóirat megjelenését.

Z. KARKOVÁNY JUDIT

A FEKETE BÁRÁNY

A Kisfaludy Galériában 2014 őszén kiállítás nyílt a balatonfüredi és Füred környéki családok első világháborús emlékeiből. A Galéria bejáratánál álló plakátról szép arcú, fess katona nézett a látogatókra: dédapám, Fekete Márton tíz gyermeke közül a hetedik, fiúként a legfiatalabb, Fekete György. (A Fekete családról bővebben: Füredi História 2003/3. és 2004/1. számában – a szerk.)

Fekete György bevonulásakor

1914-ben, alig néhány héttel a háború kitörése után három testvérével együtt azonnal besorozták. Az épp húsz éves Gyuri bevonulása előtt gyorsan lefényképezteti magát. Két képen elegáns civil ruhában örökítik meg, mindegyiken másféle öltönyt visel, más-más nyakkendővel, mellényzsebéből óralánc csüng. A harmadik képen egyenruhában látható, teljes szerelésben – öntudatos ifjú harcost alakít. Néhány hónap múlva Przemyślnél fogságba esett, öt évig hír sem jött felőle.

Az Osztrák–Magyar Monarchia már a világháború első hónapjaiban súlyos vereségeket szenvedett. Szertefoszlott a „levelek lehullásáig” tervezett villámháború illúziója, Oroszország a vártnál jóval gyorsabban és több hadosztályt tudott mozgósítani. Przemyśl a 20. század elején Európa három legnagyobb erődjének egyike, a monarchiának a keleti fronton kulcsfontosságú erődítménye volt. Első ostroma 1914. szeptember-októberben – az ostromlók számbeli fölénye ellenére – a cári csapatok vereségével végződött, de a védők vesztesége is súlyos: 3-4000 halott. Az orosz hadvezetés nem indí-

tott újabb támadást, ostromgyűrűbe zárta az erődöt és kivárt; a szokottnál keményebb téli időjárás, az élelmiszer- majd lőszerhiány félévnyi hősies küzdelem után fegyverletételre kényszerítette a védőket, 1915. március 23-án feladták a várat. 2500 tiszt és 117 000 „legyengült, az éhhalál határán tá-molygó” katona indult fogságba, közöttük a huszonegy éves Fekete György.

Fekete György civilben

A magyarok vesztesége kétszeresen is súlyos. A háború kezdetén a monarchiából a magyar és a német ajkú csapatokat az orosz, a megbízhatatlanabbnak tartott szláv katonákat pedig az olasz frontra vezényelték, az esetleges bajtársi közeledést megelőzendő. A cári hadvezetés viszont a szláv anyanyelvű hadifoglyok részére Oroszország európai területén létesített táborokat, míg a más nemzetiségűek a birodalom legtávolabbi részébe, a Bajkálon túlra kerültek. Az orosz fronton elesettek zöme ezért magyar, s a magyar katonákból lett a legtöbb szibériai hadifogoly is. (Az első világháborúban hősi halált halt 56 balatonfüredi katona közül negyvenen 1914–1915-ben Galíciában és az orosz fronton estek el, ketten közülük éppen Przemyślnél.)

1914 és 1917 között Oroszország a hadifoglyok számára a táborokban még biztosította az életben maradásukhoz minimálisan szükséges feltételeket: elhelyezésük és ellátásuk a lehetőségekhez képest megfelelő, a szélsőséges éghajlati viszonyok és a rossz higiénés körülmények következtében kialakuló járványok miatt mégis sok a halott. Hogy pontosan mennyi, az csak becsülhető adat: az orosz nyilvántartás nem volt név szerinti és nem volt teljes kö-

rú. Fekete György sorsáról semmit nem tud a család. 1915-ben dédapám így ír Márton fiának: „*Kedves Márton fiam! Köszönöm a jó kívánságokat Névnepomra! Én is mindenjót kívánok neked is, legjobban örülnék, ha még azt elérném, hogy titeket mind a négyen a szívemhez szoríthatnám megölelni és mekcsokolni, de Gyuriról alik remélhetem azt, hogy még egyszer ládhatom az életben, de azért bizzung az Istenben, hátha mégis még él.*”

A szovjet hatalomátvétel után a bolsevikok szabadnak nyilvánítják a hadifoglyokat. A nagylelkű gesztus következménye a teljes anarchia: központi ellátásuk megszűnik, minimális személyi vagy vagyoni biztonságuk sincs. A monarchia felbomlása miatt azután megszűnik az addig úgy-ahogy működő postai összeköttetés, és tehetetlenné válik a Nemzetközi Vöröskereszt is. Az európai területekről a legtöbb fogoly mégis hazatér valahogyan, Kelet-Szibériából szinte senki.

Szibériában polgárháború dúl. Omszkban 1918–1919-ben antibolsevik kormány működik, hadügyminisztere majd „Oroszország főkormányzója” Kolcsak admirális. Kormányja nem tekinti szabadnak a hadifoglyokat, viszont megpróbál elfogadható körülményeket teremteni számukra: a diplomás vagy szakmával rendelkező emberek napközben munkavégzés céljából elhagyhatják a fogolytábor. A háborúban kivérzett országnak szüksége van a munkájukra, szökésüktől a hazájuktól való irdatlan távolság miatt nem kell tartani, ők pedig szorgalmuktól és ügyességüktől függően élelemhez juthatnak. Így került Fekete György kapcsolatba a Tyihon családdal, és nősült meg Csitában 1919. június 1-jén.

Esküvő Csitában, 1919-ben

Tyihonékat is a háború sodorta Kelet-Szibériába, a katonatiszt családfő korábban II. Miklós cár különvonatának vezetője volt. Magas beosztás: a vonatvezető mindenért felelős, ami az uralkodó utazásával kapcsolatos. Tyihon úr német nyelvtanárt keresett gyermekei – három fia és egyetlen lánya, Antonyina – mellé a fogolytáborban, Fekete György pedig alkalmasnak találta magát a feladatra: családjában mindenki jól beszélt németül.

Kolcsak seregei 1919. áprilisban már a Volgáig nyomultak előre, akkor azonban a Vörös Hadsereg ellentámadása megfordította a hadi helyzetet; visszaszorították, majd szétverték a Fehér gárdát, Kolcsakot magát kivégezték. Tyihonék azt remélték, a magyar férj Európa felé, biztonságba tudja menekíteni a lányukat.

1920 nyarán négyoldalas levél, benne egy fénykép érkezik Csitából. Nem postai küldemény, Fekete György egy hazainduló „jó földijét” bízta meg, hogy hírt vigyen Füredre. Örömmel értesíti a családot, hogy „*hál’ Istennek jó módban és jó egészségben*” van, egy éve megnősült, éppen most született egy gyönyörű kislánya. Mellékeli az esküvői fényképet: jól szabott öltönyben mosolyog egy kedves arcú, de inkább riadtan, mint boldognak látszó leány oldalán. A menyasszony és a kisdéd nevét elfelejti közölni, csak utóiratként firkantja a levél végére, hogy „*a Tyihon család ismeretlenül is üdvözlí az otthoniakat*”. Akármilyen jó sora van, nagyon vágyik már haza, azonnal indul, mielőtt feleségével és gyermekével biztonságban vághat neki az útnak.

A hazatérésre több mint egy év múlva kerülhetett sor. 1918-ig a hadifogoly-ügyeket is Bécsben intézték, a Tanácsköztársaság fennállásának rövid ideje alatt sem hozzáértés, sem pénz nem volt a megoldáshoz. 1919 őszén a Dán Vöröskereszt jelentéséből jut a közvélemény tudomására, hogy Szibériában több százazres tömeg raboskodik, s a foglyok 31%-a az osztrák–magyar hadsereg katonája volt. Egy vidéki újságban megjelenik egy levél, amely a krasznnojarszki táborból jutott a laphoz; a levél írói az itthoni magyarok segítségéért könyörögnek reménytelennek látszó helyzetükben. A Magyar Vöröskereszt távol-keleti küldöttségéhez eljuttatott memorandum szerzői így írnak: „*Üldözött vad lett a hadifogoly Szibériában a szovjet forradalmárok keze között éppúgy, mint az ellenforradalmárok kezei között. Szabad zsákmány lettünk.*”

Most már muszáj tenni valamit. A „*hadifogolymentő akció*” lassan indul, a munka összetett szervezési és adminisztrációs feladatokkal jár. Még a Szibériában sínylődő hadifoglyok létszámát sem

tudják pontosan, és számuk a felmérések során egyre nő, ahogy a kisebb táborokig is eljut a szabadulás híre. A legsúlyosabb gond az anyagi fedezet előteremtése. 6700 km távolságból, a háborús és a polgárháborús évek pusztítása után ennyi embert szárazföldi útvonalon lehetetlen hazajuttatni, a biztonságosnak látszó tengeri utazás költsége viszont személyenként 200-300 dollár. (A felpörgő infláció miatt az összeget nem koronában, hanem dollárban számolják.) A gyűjtés lassan halad, sem az adakozás, sem az egyházak, intézmények hozzájárulása nem elég, pedig a társadalmi összefogásból még az amerikai magyarok is kiveszik a részüket: minden önálló keresettel rendelkező személy 5 dollárral járul hozzá a költségekhez. A parlamentben gróf Széchenyi Viktor képviselő így interpellálja a hadügyminisztert: „A hadifoglyok hazahozatala óriási pénzbe kerül, (de) ...a fedezetet, ha kell a föld alól is kötelessége előkaparnia Magyarországnak.”

Végül csak összegyűlik a pénz, és megszületik a megállapodás: a magyar foglyokat nyolc hajón szállítják haza Szibériából. Elsőként azok indulhatnak, akiknek a hozzátartozója kifizeti az utazás árát, a második és a harmadik csoportba az öregek és a betegek kerülnek, azután életkor szerint kerülnek sorra a többiek.

Fekete György családja körében (1923)

Megkezdődik a behajózás. Az első hajó 1920. október 5-én indul, a nyolcadik 1921. szeptember 19-én. (Túszként visszatartott tisztek egy csoportja csak 1922 tavaszán jut majd haza.) A hazatérők száma 8685 fő – a hadifogság éveit minden tizedik ember élte túl. A hajó útja 42 napig tart, ezalatt három kontinenst érintve 9.611 tengeri mérföldet, vagyis 17.799.572 kilométert tesz meg. Útvonala: Vlagyivosztok – Saigon – Szingapúr – Colombo

(Ceylon) – Port Said – Trieszt. Onnan Magyarország már csak egy macskaugrás vasúton ...

Fekete György feleségével és kislányával valószínűleg az utolsó hajók egyikével jött, 27 évesen a legfiatalabbak közé tartozott, és a kis család okmányait is be kellett szereznie. Tyihonék megpróbálták messzire szakadó lányuk jövőjét legalább anyagilag biztosítani; Antonyina karján az első, szíve alatt a második gyermekkel és egy szakajtóra való arannyal-ékszerrel indult új hazája felé. A mesés hozományból azonban mutatóba sem jutott Füredre semmi, Fekete György az utolsó kösöntyűt is elkártyázta a hosszú hajóúton.

Fekete György családja körében (1930 körül)

A száz éves történettel kapcsolatban jogosan föl-toló kérdésekre semmiféle följegyzésben, levél-félében nem található válasz. Marad a családi pletyka, az „oral history” és a bevezetőben említett fényképek, az a kettő, amelyiken a laza eleganciájú – öltönyös, nyakkendő, ezüst óraláncos – fiatalember látható. Mi is a foglalkozása ennek a fiatalembernek? Három bátyja közül a legidősebb, József szépen gyarapodó vagyonnal rendelkező kereskedő Vácott, Márton papnak készül, Gyula posta- és távirdatiszt. György, a legkisebb: *fizető-fiu*, a Savanyúvíz fürdővendégei körében vívott kártyacsaták nélkülözhetetlen szereplője. Ma már alig ismert jiddis szóval: *sábesz gój*. Az izraelita vallásúak számára sábeszkor, azaz szombat szigorúan tilos a munka, kártyázniuk viszont szabad, hiszen az csak játék. Pénzt azonban ilyenkor sem vehetnek a kezükbe, szükségük van tehát egy olyan gój (nem zsidó vallású) személyre, aki a nyereséget besöpri, a veszteséget azonnal kifizeti helyettük. Az ifjú Fekete György kiválóan megfelelt a feladatra: jó modorú, gyors felfogású, ha kell, beszél németül is, és jól ismeri mindenki, mivel ott nőtt föl a Döry nyaralóban, a mai Astoriában, a nagy kártyacsaták egyik kitüntetett színhelyén. (Apja, Fekete Márton harminc évig a nyaraló gondnoka, Döry Lajos legmegbízha-

több embere volt. A pletyka szerint a második tulajdonos, Baradlai Jenő is kártyán nyerte el Dörytől a nyaralót, a maga idejében a fürdőtelep egyik legelegánsabb épületét.) Kártyapartiba a fizető-fiú nem szállhat be, a személyzethez tartozik, akár a kaszinóban a krupié. Fekete György játékosként a hosszú hajóúton kezdte kipróbálni magát.

A kártyaszenvedély a következő évtizedekben is rányomta bélyegét az életére: gyorsan vagyont szerzett és még gyorsabban eljátszotta. Megnyerő modora, magabiztos fellépése és lehengető szövege volt, s veleszületett jó érzéke minden üzlethez. Balatonfüredre hazatérve vegyesboltot nyitott fönt a faluban, majd amikor már jól ment, nagyobb helyiségbe, jobb helyre költöztette az üzletet. (A forgalmas Fő utcáról szívfájdalom nélkül túrta ki a testvéreit, a „Fekete nővérek kézimunkaboltja és varrodája” a falu szélének számító Pálóczi Horváth utcába került, ahová ritkán tévedt be vásárló.) Hamarosán övé lett a fürdőtelep elegáns csemege üzlete is.

Fekete György első üzlete a faluban

A Fekete nővérek üzlete (ekkor még)

Hetven évvel előzte meg a korát: kisujjában volt a marketing. Húsvét és karácsony előtt olyan delikáteszek hirdetésével csalogatta a vevőket, amilyeneket a fővárosban sem sok helyen árultak, tavasszal vetőmagot, ősszel iskolaszereket „legolcsóbban Feketenél” lehetett kapni, nyaranta piperecikket, divatos rövidárut ajánlott a hölgyeknek. Időnként különleges akciókkal csábította be a vásárlókat: rek-

lám-áron kínálta a „világhírű Zwack konyakot” vagy a Törley pezsgőt. Az üzletébe betérő „díjtalanul rádiót hallgathat”. A falusi vegyesbolt készletén nem volt mit reklámozni, ott az lett a hír, hogy betörők jártak az üzletben. „A legújabb amerikai módszerrel”, falbontással dolgoztak. (Az okozott kár hatvan pengő és néhány kiló cukor. Érdemes ennyiért fél méter vastag kőfalat kibontani? Az ingyen reklám sokkal hasznosabb. Jó reklám a pórul járt biciklitolvajok kézre kerítése is, történetük fölér a ma divatos autós üldözések izgalmával.)

... és mint Fekete György második boltja

Amíg jól megy sora, a fürdőtelep egyik legszebb villáját bérlő, kamaszodó fiának csacsifogatot vásárol, amikor viszont rossz a lapjárás, a nagynénik mentik a nyomortól – legalább a két gyereket. Ilyenkor meg-esik, hogy Ninuska (akár a verést is kockáztatva) másnaposan alvó férjének pénztárcájából lopja ki a gyerekek iskoláztatásához nélkülözhetetlen pénzt. A Füred-szerte köztisztelőben álló öreg szülők minderről mit sem tudnak, merő tapintatból mindenki igyekszik előlük eltitkolni legkisebb fiuk viselt dolgait. Antonyina Tyihonának nem fogja pártját senki; pártában maradt sógornői véleménye szerint az a baj, hogy „nem tud bánni a férjével”. Tőle még a nevét is elveszik: a hivatalos iratokon Tihanyi Antóniaként szerepel.

Az áruválaszték

Elfogtak egy kerékpártolvajt. Kokovay Imre helybeli kereskedősegéd szerdán délelőtt észrevette, hogy gazdájának, Fekete Györgynek kerékpárjára egy idegen flatalember ült fel. Öldözőbe vette, majd Bód'rr Lajos géplakatost kérte fel segítségül, kinek mo'orkerékpárjával igyekeztek a tolvaj után. A község végén, mikor az üldözött látta, hogy menekülése kerékpáron nem sikerül, ott hagyta a gépet s a közeli vetésbe bujt meg. Itt fogták el az időközben ideérkezett munkásokkal és átadták egy csendőrfőnöknek. A kihallgatás során kiderült, hogy a tettes Lakos József és társa Kelemen József, mindketten kisdőpusztai lakosok. Alsóőrsön 3 Felsődörgicsén 1 pincébe törtek be s ott a pincéfelszereléseket dezmálák meg. Mind két bűnözőt átadták a veszprémi kir. ügyészségnek.

Tudósítás a Balatonfüred 1933. május 27-i számában

Házasságuk 1946-ban ért véget. Bár évekig külön laktak, válásról a szülők életében szó sem lehetett. Ninuska két felnőtt gyerekével Sopronba költözött, ahol a hamarosan leereszkedő „vasfüggöny” nemcsak volt férjétől, de az egész családtól elválasztotta.

Fekete György is új életet kezdett: a szibériai hadifogságban megszerzett orosz nyelvtudását hasznosítva előbb a Vörös Hadsereg Balatonfüreden székelő parancsnokságán tolmácsolódott, majd a pápai szovjet repülőtéren. Testvéreivel alig tartott kapcsolatot, 1972-ben bekövetkezett haláláról is az újságból értesültek. Féltékenységi rohamában öngyilkos lett – második felesége majd negyven évvel volt fiatalabb nála.

Felhasznált irodalom:

Dr. Marossy Endre: Hol hőseink vére folyt. Budapest, 2003.

Spóner Péter: 42 nap a világ körül. Hadifogság Kelet-Szibériában (1918–1921) A Herman Ottó Múzeum évkönyve, Miskolc, 2001.

Lichtneckert András: A polgárosodás eredményei. In: Balatonfüred és Balatonarács története, Veszprém, 1995.

Hirdetések és közlemények a Balatonfüred 1926 és 1934 között megjelent számaiban.

Köszönöm Tóth-Bencze Tamás segítségét, a hirdetések kiválogatásában végzett nem kevés munkáját. Z.K.J.

Divatszalonunkat és előnyömdánkat ideiglenesen öreghegyi lakásunkba helyeztük át!

Vállalunk továbbra is felsőruhák: kabátok, kesztyűk, varrást. Női leghíresebbek: blúzok, előrajzolás, varrást — Monogrammok, blúzok — Függönyök, ölysteritők, bonnifemmek, vitázok, asztalterítők, ágycarnitörök előrajzolását jutányos áron vállaljuk.

FEKETE NŐVÉREK
(Balaton-Öreghegy (Füred))

A Fekete nővérek hirdetése (Balatonfüred, 1926)

Fekete György hirdetése 1926 és 1933 között:

Rézagalic, Olytópamut, Olytógumi, Rafia.

Elsőrendű olytókések 33.000 korona.

Igen finom Evelator kővé heverék. Különböző nyersakák: Kitiú „Munk” cse. á. 44.000 K. Fél kg. kezes 15.000 K. 1 kg. igen finom konzervbőrű 10.500 K. — Állandóan friss teavaj, lúptól, trappista és ementáli sajt.

Szerdán és szombaton friss virslit párja 4000 K.

Az összes piperecikkek, kőnti víz, poudet, aszpanok és haj-nőzők. Hímzők, csipkek, DMC pamutok, cernák.

Minden színben **selyem flór női harisnyák**

Gyermek patent harisnyák és zoknik.

Kérem szíves meggyőződését áram és áramról. Haszaletteljezen ajánlvá pontos kiszámlázom!

FEKETE GYÖRGY
fűszer-, csengete-, rövidfű- és pipere cikkek üzlete, Balatonfüred.

Jó magot eladni becsület, Venni bizalom!

Az országban a legjobbnak ismert vetőmagok és kőszákerit magok a legutányosabb árakon. — Lőcsre, — Lőcsre.

A nagy hétben minden cikkek megvásárolása egy dollár SZARDINIA 10.000 K. 1 a lúptól 10 dka. 4500. Sajtok Ros al parmy és kőshering.

Nagy husvéti Vásár!

1 ü 1 liter diszes üvegben 60.000. Feltétes diszes üvegben 30.000. 1 liter üvegben 50.000. 1 liter üvegben 20.000. 1 kg. méz 20.000. Fél kg. 1 a kezes 17.000.

Diszes csokoládétojások 38.000

és harisnyák nagy választékban. A legjobb minőségű pipere aszpanok, kőntiszek, partimók és hűvélit kőcsók.

Minden színben **flór női harisnyák** 28.000

Patent gyermek, női- és férfi harisnyák 10.000 koronától.

Kérem ne mulassza el megkezdett ármat és meggyőződést áramról!

Pontos kiszámlázást biztosítva.

FEKETE GYÖRGY
fűszer-, csengete-, rövidfű- és pipere cikkek üzlete.

Eredeti nagynémetországi répmagvak! Makói dughagyma!

! E HÉT REKLÁMCIKKEI !

Laska	—	—	1 kg.	25.000
Frisz rőldbörzo	—	—	1 kg.	15.000
Franchfurti virsl	—	—	1 pár	4.000
Frisz lúptól	—	—	10 dkg.	4.000
Naponta friss teavaj	—	—	1 dka.	9.000
S. ép. vörshagyma	—	—	1 kg.	3.500
Kőcsók-börzo	—	—	1 kg.	17.000

Frisz vörshagyma, retek és kőstöl

1 ü 1 liter diszes üvegben 60.000. Feltétes diszes üvegben 30.000. 1 liter üvegben 50.000. 1 liter üvegben 20.000. 1 kg. méz 20.000. Fél kg. 1 a kezes 17.000.

Szappanok, kőntiszek, partimók.

Minden színben **flór női harisnyák** 28.000

Patent gyermek, női- és férfi harisnyák 10.000 koronától.

Kérem ne mulassza el megkezdett ármat és meggyőződést áramról!

Pontos kiszámlázást biztosítva.

FEKETE GYÖRGY
fűszer-, csengete-, rövidfű- és pipere cikkek üzlete.

BAÁN BEÁTA

„... A DAL NEMESÍTŐLEG HAT A LÉLEKRE, ROSSZ SZÍVŰEK DALRA NEM HEVÜLNEK”

A BALATON-FÜREDI POLGÁRI DALEGYLET TÖRTÉNETE

AZ EGYLET JEGYZŐKÖNYVEI TÜKRÉBEN¹

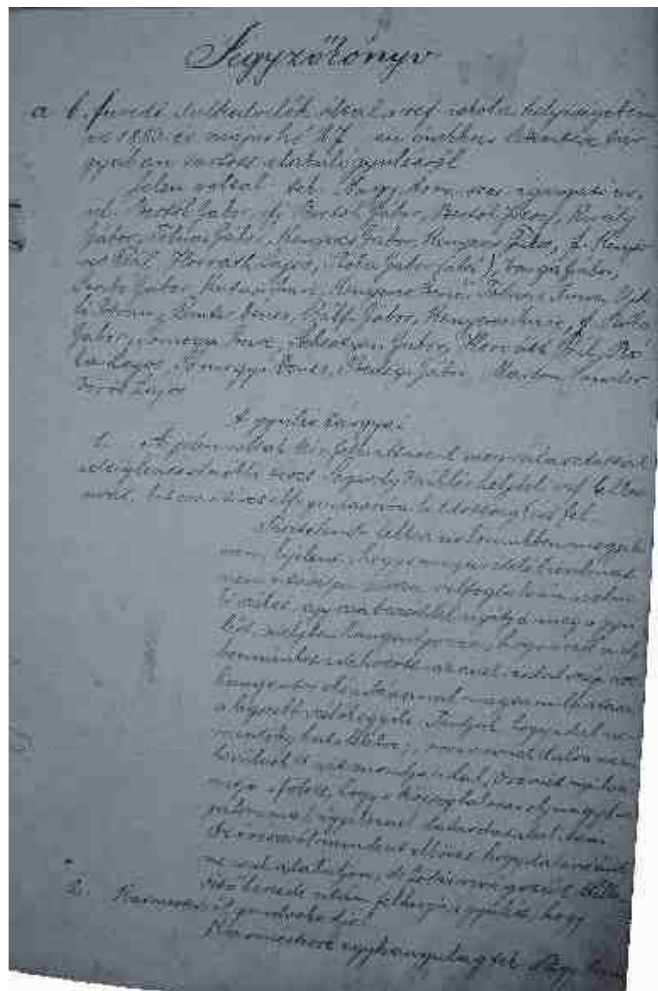
1. RÉSZ

Szokták mondani némi cinizmussal: Balatonfüred az énekkarok városa, mert volt idő, amikor a kórusok száma megközelítette a 20-at. A múltban kutakodva valóban úgy tűnik, a település lakosai zenekedvelő emberek voltak. A múlt század elején is több kórus működött egymással párhuzamosan. Az együtt éneklés közösségformáló ereje, valamint a kibontakozó zenei igényesség egyre-másra hívta életre a dalárdákat. A kórusok megalakulásában nyilván jelentős szerepe lehetett az első dalárda sikerének.

A köznyelv református dalkörként emlegeti, de valójában polgári dalegylet volt a település első dalárdája, ám az akkor hivatalban lévő református lelkész és a gyülekezet támogatását élvezte, s tagjai zömében reformátusok voltak. Már az alakuló közgyűlésnek – s később a próbáknak – is a gyülekezet adott helyet a református iskolában.

A fennmaradt, két kötetre rúgó jegyzőkönyvek alapján három részben mutatom be a dalárda működését. Az 1. részben az 1883-tól 1896-ig, a 2. részben az 1897-től 1913-ig terjedő időszakot, a 3. részben pedig a dalegylet által létrehozott „kölcson magtár” történetét dolgoztam fel. Az idézőjelbe zárt, *dőlt betűvel* szedett szöveg szó szerinti idézet.

1883. május 27-én az akkori református iskolában 29 füredi férfi alapította meg a dalegyletet. Az összejövetel célját a dalárda jegyzőkönyve így rögzíti: a balatonfüredi dalkedvelők énekkar létesítése céljából gyűltek össze. A jelenlévők közül szinte mindenki neve ismerősen cseng, régi és terebélyesre nőtt füredi családok férfijai, akik többségének leszármazottjai ma is itt élnek. Az alapítók: (úgy, ahogy a nevek a jegyzőkönyvbe kerültek): „*tekintetes Nagy Áron szer. igazgató, id. Bertók Gábor, ifj. Bertók Gábor, Bertók József, Király Gábor, Tolnai Gábor, Kenyeres Gábor, Kenyeres Pál, f. Kenyeres Pál, Horváth Lajos, Róka Gábor (alsó), Varga Gábor, Szabó Gábor, Kutasi Imre, Kenyeres Benő, Tolnai Imre, Ujhelyi István, Pintér Dénes, Pálfi Gábor, Kenyeres Imre, f. Róka Gábor, Somogyi Imre, Sebestyén Gábor, Horváth Pál. Róka Lajos, Somogyi Dénes, Bedegi Gábor, Marton Sándor, Vörös Lajos.*”

Az alakuló ülés jegyzőkönyve

Közfelkiáltással megválasztották ideiglenes elnöknek a jelen nem lévő Segesdy Miklós² helybéli református lelkészt, akiért küldöttséget menesztettek. Segesdytől vettem kölcsön az írásom címét, ugyanis átsietve az alakuló közgyűlésre és megköszönve az elnöki megbízást, támogatásáról biztosította az énekkart „*Tudjuk, hogy a dal nemesítőleg hat a lélekre, rossz szívűek dalra nem hevülnek*”³

A karmestert szintén közfelkiáltással választották meg Nagy Áron⁴ a szeretetház igazgatója személyében. Ideiglenes jegyző közfelkiáltással Barsi Sándor ac. rector⁵ lett, a jegyzőkönyveket – már az alakuló ülését is – ő vezette. A gyűlés egyhangúan elhatározta, hogy vallási különbség nélküli polgári dalárdát alakítanak nyilvános jelleggel. Megbízta

Nagy Áront, hogy ennek szelemében készítse el az alapszabályt. A karmester jutalmazásáról is döntöttek: egy-egy akó bor, amelyet nem ő, hanem a szeretetház kap meg.

Énektanulás és próba: vasárnap, kedd, csütörtök délután 5 órakor a református iskolában lesz, de ehhez meg kell még kérni a presbitérium engedélyét – határozta el a közgyűlés. Az alapszabályt a november 15-i közgyűlés tárgyalta. A közgyűlés tagjai a dalárda tagjai voltak. A jegyzőkönyvhöz nem mellékeltek sem alapszabályt, sem jelenléti ívet, csak tényként rögzítették, hogy megtárgyalták és elfogadták.

Az 1884. január 12-i közgyűlés tárgya: dales-téllyel egybekötött vígalom szervezése. Kitűzték az időpontot (február 17.), és megválasztották a bált előkészítő bizottságot: Kutasi Imre, Bertók Gábor, Újhelyi István, Horváth Pál, Barsi Sándor. A bizottságnak a következő közgyűlésen kellett beszámolnia arról, hol tart a szervezési munka. Örömmel jelentették, hogy a községi előjáróság díjtalanul átengedte a község ház nagytermét. Megválasztották a bál rendezőit: Bertók Gábor, Róka Gábor, Bedegi Gábor, Király Imre, Vörös Lajos, Somogyi Imre. Báli pénztárnoknak Somogyi Zsigmondot, s ellenőrnek Csizmadia Györgyöt kérték fel. Döntöttek a tomboláról is, a tárgyakat adakozás útján gyűjtik be, a gyűjtést Pintér Dénes, Bedegi Gábor és Vörös Lajos fogja össze. A bál belépődíja 50 krajcár, ám a tagok iskolás gyermekei fél áron mehetnek. A későbbiek folyamán is szinte minden feladatra bizottságot választottak.

A február 20-i közgyűlés tárgya a bál értékelése. A haszon 140 Ft⁶, amelyből a karmester indítványára „fűszharmóniumot”⁷ szeretnének vásárolni, ára 130 Ft körüli. Jegyzőkönyvi köszönetet mond az egylet Zollner Sámuel úrnak jótékonykodásáért. Májusra megérkezik az alapszabályra a belügyminisztérium válasza, s mivel hiánypótlásra van szükség, a közgyűlést május 23-ára összehívják. Újra kell választani a tisztségviselőket. A választás eredménye: az elnök ismét Segesdy Miklós lelkész lett. Alelnöknek Somogyi Zsigmond ügyvédet kérik fel, aki nincs jelen, ezért az egylet küldöttséget jelöl ki, akik majd felkeresik Somogyit. A karvezető továbbra is Nagy Áron, jegyző Barsi Sándor, pénztárnok Újhelyi István, gazda⁸ Horváth Pál – gyakorlatilag az addigi vezetőségi tagokat újraválasztották, immár szabályosan. Választmányi tagok lettek: Kutasi Imre, Kenyeres Pál, Varga Gábor, Sebestyén Gábor, Tolnai István. Megegyeznek abban, hogy tiszteletbeli és pártoló tagokat toboroznak.

A továbbiakban megállapodnak abban, hogy a megvásárolandó harmónium és a hangjegyek⁹ számára külön-külön szekrényt fognak csináltatni. Mivel szép bevétel volt a táncestélyből, ezért erre az évre nem kell tagsági díjat fizetni, csak ha az egylet mégis pénzszerkeben lesz.

A tisztújítást követően a füzetben már nemcsak a közgyűlések jegyzőkönyvei, hanem a választmányi gyűléseké is bekerül. Augusztusban tartják az első megbeszélést. Alig múlt el egy év a megalakulás óta, s máris alábbhagyott a lendület. A karvezető szavára teszi, hogy a tagok nem járnak el a próbára, így kockázatosná kezd válni a működés. Úgy döntenek, hogy a hiányzók neveit kifüggesztik s elvárják, hogy a hiányzás okát igazolják. A dalárda választmánya dönt arról, hogy vállalnak temetésen közreműködést. A nem tagok családtagjai esetében 10 Ft-ot kérnek. A közreműködést az elnöknel kell igényelni, és nála kell előre fizetni. Döntenek arról, hogy vásárolnak egy vizes kannát és hozzá poharakat.

Októberben ismét összehívják a közgyűlést, mivel Barsi Sándor helyére új jegyzőt kell választani. E jegyzőkönyvet már az új jegyző Lángi Gyula¹⁰ írja, s nem Segesdy Miklós, hanem az alelnök Somogyi Zsigmond vezeti. A karmester tájékoztatja a többieket, hogy az orgona javára tartandó dales-télyt „november 9-én nagyságos Écsi¹¹ László fürdőigazgató úr fölkérése és engedelme folytán savanyú vízben óhajtja megtartani”. Hogy a savanyú vízben, azaz a fürdőtelepen tartandó koncert hivatalos formát öltön, küldöttséget választanak, akiknek az a feladata, hogy Écsy Lászlót felkeresse. Megválasztják a bál szervezőbizottságát is, akik ugyanazok, mint az előző bálnál voltak. Viszont a jegyárat 50-ről 60 krajcárra emelik, s kiadnak állójegyet is.

Decemberre ismét probléma, hogy nem járnak próbára a tagok. A karvezető panaszkodik, hogy a 66 bejegyzett tagból jó, ha 33 eljár a próbákra. Gyakran – a megállapodás ellenére – nem küldenek érte kocsit. Nagy Áron jó hírekkel is szolgál, sikerült megnyernie néhány tehetősebb füredit, hogy támogassák a dalárdát. Az adakozók nevét rögzítették a jegyzőkönyvbe: Mátrai, Cserneyi, Richter urak ingyen fuvart ajánlottak fel, Somogyi Zsigmond jegyző¹², Csizmadia József, Schön József és Fodor urak pedig pénzt fizettek be. Így a bevétel már megközelítette a 300 Ft-ot.

1885 áprilisában megint csak a „rendetlenül” eljáró tagok kerülnek szóba. Nagy Áron reménykedik, hogy nem fog felbomlani a kórus, mivel az

„aprólékos félreértések világosságra hozatván a tagok rendesen járni ígérkeztek”. Felkéri a jegyzőkönyvet vezető Lángi Gyula református főtanító urat, hogy Nagy Áron akadályoztatása esetén az „énekgyakorlatban helyettesíteni szíveskedjék”. Újhelyi István ezen a gyűlésen mond le pénztárnoki tisztjéről, és a dalárdából is kilép. Az okot nem rögzíti a jegyzőkönyv, azt viszont igen, hogy fájdalommal veszik tudomásul. Az új pénztárnok ifjú Varga Gábor¹³ lesz, akinek ezért a megbízatásért le kell mondania vezetőségi tagságáról. Helyette Somogyi Dánielt választják be. Lángi Gyula kéri, hogy akadályoztatása esetén hadd helyettesítse őt a jegyzőkönyv vezetésében a segédtanító¹⁴ úr. Róka Gábor, Király Imre és Bedegi Gábor szintén kilépnek a dalárdából. A próbák számát heti egyre csökkentik a „szorgos munka idő” miatt. E gyűlésen döntenek arról, hogy a dalárda részére zászlót fognak csináltatni. Májusra megérkeznek a zászlókészítők árajánlatai, a közgyűlés megtárgyalja, s postai utánvétellel megrendelik a kék színű „nehéz selyem, 1 méter széles, 1 ½ méter hosszú zászlót ezüst rojt, bojt, lírával ellátva ... a szükséges feliratokkal..” Megbeszélik, hogy a zászló megérkezését követően ünnepséget fognak rendezni.

A zászló augusztusban érkezett meg, felszentelését szüret utánra tervezik. Zászlóanyának nemzeti Somogyi Péterné asszonyt szeretnék felkérni, Kenyeres Pál, Bertók Gábor és Varga Gábor tisztje lesz a zászlóanya felkeresése és felkérése. Horváth Pált választják meg zászlótartónak. Az október 6-i összejövetelen beszélnek meg a zászlószentelést. A zászlóanyát fehér ruhába öltözött lányok – a dalárda tagjainak leányai – fogják kísérni. A felszenteléskor többen jelezték, hogy szalagot szeretnének elhelyezni, ezért a zászlóba – nyilván itt a zászlónyel értendő – szeget kell beverni. Szalagot kötnek: „Balatonfüred Község, Balatonfüredi evangélikus egyház, Balatonfüredi katolikus egyház, Tűzoltóság, Fürdőigazgatóság, Szentgáli dalárda, Antalfai dalárda, Zászlóanya, Elnök, Alelnök, Karnagy, Balatonfüredi szeretetház, Vincellér iskola, Balatonfüredi református nagyobb iskola, Balatonfüredi református kisebb iskola, Balatonfüredi katolikus iskola, Tekintetes járásbíróság.”

A meghívottak száma 400-500 fő. Az ünnepi beszédre Segesdy Miklóst kéri fel. A zászlószentelés napján az Istentiszteletnek korábban kell majd kezdődnie, mert azt követően kerül sor a zászlószentelésére. Az ünnepség sorrendje: 1. Ünnepi beszéd, 2. Ének, 3. Alkalmi költemény, 4. Szegbeverés. A szentelést követő táncmultság savanyú ví-

zen lesz Fodor József vendéglőjében¹⁵. Az ünnepi költemény elszavalására Szenes Imre papkeszi és Kis Dávid udvari református lelkész urakat kéri fel.

A november 24-i gyűlésen a pénztárnok beszámol a „pénztár állapotáról”, amelyet – 124 Ft 70 krajcár és két arany – örvendetesnek találnak a vezetőség tagjai. A község előjárósága 5 Forinttal támogatta a dalárdát. Az adományozók nevét a jövőben a helyi lapban fogják megjelentetni. Viszont vannak kifizetendő tételek is, Tolnai János küldönctárnok szolgálataiért szeretnének fizetni, valamint Bocsor Sándor a fuvar költségekre 80 Ft-ot kér. Ki kell még fizetni a zászlószenteléskor igénybe vett „ágyuzási szolgáltatást” is.

Később is szóba kerül a küldönctárnok szerepe, s a jegyzőkönyvek alapján arra lehet következtetni, hogy minden összejövetel előtt – legyen az választmányi megbeszélés, próba vagy szereplés – minden taghoz a küldönctárnokkal értesítőt küldenek mindenkinek. A jegyzőkönyvek utalnak arra is, hogy már az alakuláskor megegyeztek abban, hogy Nagy Áron csak úgy vállalja a karvezetést, ha a próbák előtt kocsi megy érte, és utána haza is fuvarozzák. Ebből adódik a fuvar költség. Mielőtt bárki is elcsodálkozna ezen a „luxuson”, vissza kell, hogy röptse magát az 1880-as évek Füredjére, az akkori útviszonyokra. Nagy Áron a mai Széchenyi Ferenc Szakképző iskolából, azaz Arácsról kellett, hogy eljusson a mai Mogyoró óvodáig, azaz a füredi református templomig. A próbák este, sötétedés után voltak. Abban az időben nem állt még a piros templom, s az azt körülvevő épületek. A mai Arácsi út és a mai 71-es út közötti részt szőlők borították, szinte teljesen lakatlan volt. Télen onnan gyalog és vissza, főleg este képtelenség nehéz lett volt eljutni.

Nem véletlen tehát, hogy a decemberi ülésen Nagy Áron jelezte, hogy vissza szeretne vonulni. Gondjai vannak a hébe-hóba eljáró tagsággal is. Lemondását persze nem fogadják el. Végül meggyőzik Nagy Áront, aki csak abban az esetben áll kötelnek, ha a dalárda tagjai „a rendszabályokat pontosan betartják”. Megbízák Somogyi Dénest, hogy vezessen mulasztási naplót, s a hiányzásokról a havi választmányi gyűléseken rendre számoljon be, ugyanis innentől pénzbeli mulasztási bírságot fognak kiróni: egy mulasztás 10, kettő 20, három 40, 4 mulasztás pedig 80 krajcárjába kerül annak, aki nem jár el a próbákra. A jelenlegi tagok pedig nyilatkozzanak írásban, hogy aktív tagok akarnak-e maradni. Bertók Gábor javaslatára csökkentik a

próbák (ők tanórának vagy énekórának nevezik) számát is, ugyanis figyelembe kell venni a nyári munkákat. Télen 2, nyáron 1 alkalommal fognak csak összejönni. Koncert előtt természetesen sűrűsödhetnek a próbák. A decemberi közgyűlésen elhatározzák, hogy az alapszabályt az egyesület költségén kinyomtatják, és ki fogják osztani a tagok között. Elképzelhető tehát, hogy az első alapszabályból valamelyik család leszármazottjánál megbújik egy példány.

1886-tól jó néhány éven keresztül minden választmányi gyűlés a mulasztási bírságok kivetésével kezdődik. Természetesen vannak indokolt esetek, de a választmány dönt arról, hogy elfogadja-e a mulasztó indokait és eltekint a bírságtól, vagy sem. Ha van olyan, aki egyszer sem volt próbán (van bizony), azt írásban szólítják fel, hogy szintén írásban nyilatkozzon: tag kíván-e maradni.

Ebben az évben február 21-én tartották a bált, amely 24 Ft-ot jövedelmezett. Nagy Áron nyilatkozata szerint januárban a dalárda 24 aktív tagból állt. Jó hír, hogy Gózon Gyula „segédlelkész és nevelő úr” jelentkezett tagnak. Nagy Áron a „szellemi előmenetellel nincs megelégedve, a csekély haladást a tagok hiányos megjelenésének számítja”. A januári közgyűlésen rendelkeznek arról, hogy a „szellemi haladást” is nyilván kell tartani, ez a karmester feladata. Az 1885-ös év szereplései közül (Istentiszteletek, temetések, világi ünnepek) ki kell emelni, hogy „a Kisfaludy szobor megkoszorúzásánál a Balaton Egyesület kérésére hazafias és világi darabokkal” léptek fel. E felkérés azt támasztja alá, hogy a dal-egyletet már számon tartották.

Mivel letelt a 3 év – a vezetőséget ennyi időre választják – tisztújításra kerül sor. Ismét Segesdy Miklós lesz az elnök, alelnök Somogyi Péter, a karmester Nagy Áron, jegyző Lángi Gyula, pénztáros Somogyi Dénes, gazda: Róka Lajos, bizottsági¹⁶ tagok: Horvát Pál, Varga Gábor, Tolnai István, Bertók József, Tóth Benő. Ez évtől minden év végén leltárt fognak készíteni, a felesleges pénzt pedig a veszprémi takarékpénztárban helyezik el. A februári vezetőségi megbeszélésen az új tagokat vettek fel a kórusba: Pecze Gábor, Kis Dániel, Bertók Pál, Somogyi Gyula működő tag lett, pártoló tag: Kis József, Sándor István, Marton Péter, Séllei János. Határoznak a mulasztási bírságokról is – ezt havonta megteszik, mert nagyon toleránsak. Dalos társaik napi problémáit megértik, s szinte mindig indokoltnak fogadják el a mulasztás okát. Mivel több azonos nevű tag is van, a megkülönböztethetőség kedvéért a ragadványnevet vagy a foglalko-

zást is a név után írja a jegyző jegyzőkönyvben: Bertók Gábor asztalos, Somogyi Imre alsó, Bertók József esztergályos.

Nagy Áron komolyan szeretne foglalkozni a dalárával, kérésére „hangjegyeket rendelnek, szólamonként és vezérkönyvet”¹⁷. Elsőnek Döpler¹⁸ férfikarra írt műve érkezik meg. Rendelkeznek arról, hogy a kottákat beköttesik. A tűzoltóság táncmulatóságában is fel fognak lépni egy pár dal előadásával. Úgy tűnik, kezd divatossá válni Füreden a dalárda, egyre több temetésen énekelnek, így végre lehetőség nyílik arra, hogy Nagy Áron munkáját honorálják. A temetési díjak felét kapná meg, ezt azonban Nagy Áron visszautasítja, „a dalárdának tett fáradozásának jutalmát abban találja, ha a tagok pontosan járnak a tanórákra, s ha testület fellépéseit siker koronázza, a tiszteletdíjat megköszöni, de nem fogadja el” – írja a jegyzőkönyv.

Ugyan folyamatosan gond van a próbára járással, de közben mégis közösséggé formálódik az egyesület. Kiderül: nem csak dalolni vágyók az egyesületi tagok, hanem olvasni is szeretnek. Kitalálják az Olvasókört¹⁹: Tekintve a dalárda „közművelődést célzó működését” azzal a javaslattal fordulnak a községi előljáróságához, hogy a község tulajdonában lévő könyvtárat bocsássa a dalárda „gondozása és felhasználása” alá. Ha megkapják, akkor gondoskodnak helyiségről és „megbízható és szakértő könyvtárnokról” s „mérésékelt befizetési díjért közhasználatra” bocsájtják.

Még ez évben jótékonysági koncertet szeretnének tartani, de egyelőre nyitva marad a kérdés, hogy melyik testület javára. Szóba kerül a tanítói árvaház, az Eötvös alap²⁰ vagy a protestáns árvaház. Májusra majálist szerveznek a tűzoltókkal közösen. A tűzoltók részéről a megbeszélésen jelen van: Somogyi Zsigmond tűzoltósági főparancsnok, és Bedegi Gábor, s mindjárt létre is hoznak egy szervező bizottságot Somogyi Zsigmond és Somogyi Péter elnökletével. A feladatok lejegyzését Lángi Gyula fogja végezni. Tagok még: Horváth Pál, Róka Lajos, Somogyi Dániel, Bedegi Gábor, Újhegyi Imre, Varga József.

A jegyzőkönyvben rögzítik, hogy felhangoltatták a harmóniumot. A nyáron az alkarmester vezette a gyakorlati órákat, s nem volt hiányzás. Énekeltek Méltóságos Svastics Benő²¹ megyei főispán üdvözlésénél, ezután 25 Ft-ot fizetett a főispán és belépett pártoló tagnak. Több temetésen énekeltek, nem csak Füreden, de Veszprémben is. Felléptek a Molnár Aladár tér és a síremléke²² felavatásán is. Új működő tag lett Szücs István.

Időközben – s mindvégig – az egylet vagyonának gyarapodásán gondolkodnak. Első ötletük – hogy az egylet pénzét kölcsönként kihelyezik kamatra magánemberekhez – nem volt sikeres. Szinte nincs olyan gyűlés, amelyen ne panaszkodna a pénztárnok, hogy nem tudja behajtani a kölcsönt, nemhogy a tőkét, de a kamatot sem. Közben a küldönc fiú is béremelést kér, kevesli az 1 forintot, „erre nézve megszavaztatott, hogy tekintettel a téli viszontagságos idők és kellemetlen utakra a fiúnak az október 1-től március végéig terjedő időszakra a fizetése 1 Ft 50 krajcár legyen.” A következő évtől, mivel az olvasókör ügye nem halad, több Budapesti hírlapra fizetnek elő, amelyeket a tanórak helyiségében lehet olvasni.

Az 1888. év jól indul: Séllei János helybéli vendéglős a nála nyáron gyűjtött perselypénzt – 2 ft 7 krajcár – a dalárdának ajándékozta. Az éves közgyűlésre még a pártoló tagok is eljöttek: Varga János, Varga Zsigmond, Varga Lajos, Kutasi Imre, Marton István, Marton Gábor, Újhelyi István, Somogyi Dániel, N. Kis József, Somogyi Benő, Csajághy István. A dalárda vagyona: 147 forint 28 krajcár, 4 db arany, 1 db 2 Ft-os ezüst. Megbeszélik, hogy az aranyakat be fogják váltani és „tőkésítik”.²³

Igencsak felháborodik a tagság azon, hogy ők ugyan a felsőörsi²⁴ templomszentelésre szóló felkérésnek eleget tettek, de nemhogy fellépi díjat nem fizettek, de a fuvarköltséget sem, sőt egy köszönő levelet sem írtak. A könyvtár ügyében – amelyre még májusban írtak levelet az előljáróságnak – válasz nem érkezett, ezért a községi bírót keresik fel, hasson oda, hogy válaszoljon az előljáróság.

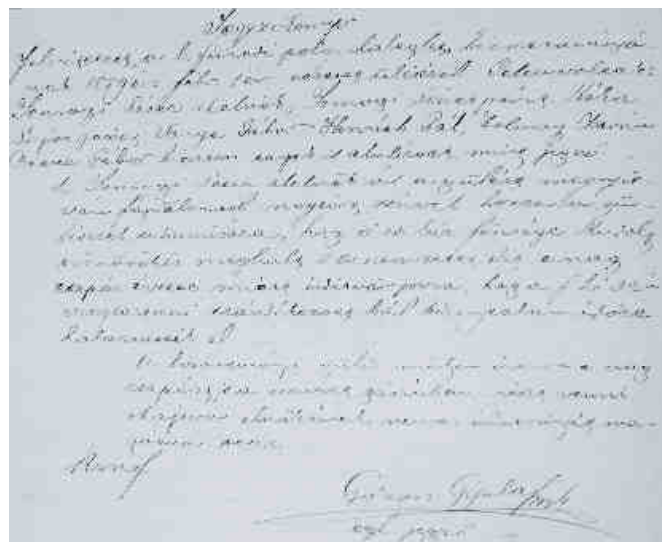
Ebben az évben az egyletnek 24 működő és 70 pártoló tagja van. A pártolók közül kilépett Tabak István és Vas István. Úgy tűnik, sokan küszködnek anyagi gondokkal. Bár ebben az esetben a két kilépő nem indokolja a távozását, nagyon valószínűsíthető, hogy ennek pénzügyi oka van. A későbbi években is gyakran előfordul, hogy többen nem fizetik be időben a tagdíjat, haladékat kérnek. A tehetősebbje, mint például Marton István a tagdíján felül is nyújt támogatást, ebben az évben 5 Ft-ot. Schön József is rendszeres adományozó. A működő tagok közül Tóth Benő távozik, elköltözik a településről. A jegyzőkönyvben rögzítik, hogy nagyon sajnálják, hogy elmegy.

Az egylet, ha teheti évi több bált, mulatságot szervez, hogy bevételhez jusson. Ebben az évben is a községháza tanácstermében zajlik a bál, amely 53 Ft tiszta hasznót hoz. A bál rendezősége: Bertók Gábor, Kenyeres Gábor, ifj. Bertók József, Vörös

Lajos, Somogyi Imre, Róka Gábor, elnöke Lángi Gyula. Ha pedig kicsit több a pénzük, a felesleget kiadják kamatra. Így kap Tolnai János is 100 Ft kölcsönt az egylettől.

Az év utolsó fellépése a karácsonyi ünnepség lesz. A rendes évi közgyűlést pedig december 26-ra hívják össze. Az év zárását hivatott rendes közgyűlés menete állandó: beszámoló az előző évről, s a következő év feladatainak körvonalazása. Változtatnak a „tanórak” időpontján: szerda és szombat lesz, s aki a karmester után fél órával érkezik, az „hazaküldessék”. Mivel az elköltözött Tóth Benő választmányi tag volt, helyette újat kell választani, az utód Pócze Gábor.

1889 januárjában ismét választanak, mivel Lángi Gyula időközben lemondott a jegyzőségről. Új jegyző Gózon Gyula segédlelkész. A szokásos bált február 3-ra tervezik, de el kell halasztani, mert február 1-jén Somogyi Péter alelnök bejelenti: „hogy ő cs. kir. fönsege Rudolf trónörökös meghalt a nemzetet ért e nagy csapás érzete miatt indítványozza, hogy f. hó 3-án megtartani szándékozott bál bizonytalan időre halasszék el. A bizottmányi gyűlés mélyen érezve e nagy csapást s a nemzet gyászában részt venni óhajtva elnöknek nemes indítványát magáévá teszi.” Végül 10-én megtartják a bált, a tiszta haszon 50 Ft.

Rudolf trónörökös halálhíre

A gyűlés felkéri Kurucz István tanító urat, hogy a karmester akadályoztatása esetén helyettesítse. Később a 8 hónapi közreműködéséért jegyzőkönyvi köszönetet mondanak neki. A karmester indítványozza, hogy kérjék meg a presbitériumot, úgy hirdessenek tanítói állaspályázatot, hogy a tanító feladata a dalárda vezetése is, és ezért évi tiszteletdíjat is ajánljanak fel. A választmányi próbálja

anyagilag is érdekeltté tenni a tagságot, talán így jobban eljárnak próbákra, szereplésekre: „*a karmester válogassa ki a tagok közül a legalkalmasabbakat és a legszorgalmasabbakat és a temetéseknél keletkező jövedelem fele osztassék ki közöttük*”. Egyébként meg szeretnek a próbateremben tartózkodni, összetűzésbe is kerülnek Gózon Gyula segédlelkésszel, aki a kvaterkázó dalosokat éjjélkor kénytelen hazaküldeni. Győrfi Gyula 1 forintos adományát köszönettel veszi az egylet és rögtön el is határozzák, hogy Kossuth Lajos arcképét fogják megvásárolni, és be is rámaáztatják.

A jegyzőkönyvből következtetve tanító váltás lehetett az év vége felé, mert helyettesítő karmesternek Kondor János tanító urat kéri fel. Horváth Pál, Róka Lajos és Somogyi Dénes urak személyében küldöttséget menesztenek Nagy Áronhoz, hogy ezentúl is mint eddig „*legyen kegyes, ha ideje engedni bejönni s a dalegyletet magasabb szellemi színvonalra emelni*”.

1890. január 5-én tartják az évi rendes közgyűlést. Az alelnök vezeti, mert az elnök Segesdy Miklós egészségi állapota miatt nem tud megjelenni. Felolvassák Segesdy lemondó levelét. Ugyancsak írásban mond le Nagy Áron karvezető és Somogyi Péter alelnök is. Gózon Gyula pedig eltávozott a községből, így jegyző sincsen. Mivel amúgy is lejárt a 3 éves megbízatás, kiírják a tisztújító közgyűlés időpontját a következő hétre. Az eredmény: Elnök a volt alelnök, Somogyi Péter. Alelnök: Kutasy Jenő, jegyzőnek Kondor János tanítót választják meg. Somogyi Dénest rábeszélik, hogy maradjon pénztárnok, de Róka Lajost nem tudják meggyőzni, hogy maradjon gazda. Helyette a több jelöltből titkos szavazással Szabó Gábort választják meg. Az új bizottság: Horváth Pál, Varga Gábor, Bertók József, Pecze Gábor, Tolnay János. Új küldöncfiút is keresni kell, a régi nem vállalja. A „*tanórak*” szerdán és szombaton lesznek este 7-től 9-ig.

A köveskáli szereplés jól jövedelmezett, javasolják, hogy a karmester kapjon 5 forintot, a szereplésen lévők pedig 1-1 forintot. A szokásos februári táncestély haszna 26 forint volt. Rendeznek májusban még egyet, ezt a tűzoltókkal közösen 30 krajcáros belépő díjjal. Ismét van pénze a dalárdának, így megrendelik Petőfi és Vajda „*nagy költők arcképét, mert hű rajzok, remekművek*”. Az egylet pénzének kamatos kölcsönre kiadása nem akar jövedelmezni, mert a kölcsönkérők nem tudják időben visszafizetni az összeget. Kitalálják, hogy létrehoznak egy „*kölcsön magtárat*”, amelynek működéséről külön fejezetben fogok írni.

A nyár folyamán meghalt Nagy Áron, de erről nem tesz említést a jegyzőkönyv egészen decemberrig, amikor is 10 forintot adományoz az egylet Nagy Áron sírkövére. Az **1891.** január 18-i közgyűlés azonban megemlékezik róla: „*Megboldogult Nagy Áron, mint a dalegylet megteremtőjének elévülhetetlen érdemeit jegyzőkönyvileg rögzítik*.” Nem arról van szó, hogy elfelejtették volna Nagy Áront. Mindenki tele van gonddal: „*a filoxéria által ránk háramlott szegénység*” az oka mindennek.²⁵ Tagdíjat sem tudnak fizetni. Az egylet ismét megértő: az a pártoló tag, aki eddig rendszeresen fizetett, ám most nem tud, minősüljön át tiszteletbeli taggá!

Nagy Áron halálával és a helyettesítő karmester eltávozásával karvezető nélkül marad a dalárda. Az újonnan érkező Szabó Károly „*rector urat*”²⁶ kéri fel karvezetőnek és dalegyleti jegyzőnek is. Nem szólnak a jegyzőkönyvek arról, hogy mikor csináltatott az egylet bélyegzőt, de 1891 februárjától minden jegyzőkönyv végén ott a bélyegző lenyomata. Szabó Károly nagyon komolyan veszi a feladatát, nemcsak mint karvezető, hanem jegyzőként is. Pontosan leírja, kik vannak jelen a közgyűlésen. Március 5-én például jelen vannak Szabó Károly karvezető elnöklete alatt: Bertók Károly, Bertók József, Bertók József esztergályos, Gyenis Pál, Horváth Pál, Kenyeres Benjámin, Kenyeres Gábor, Kenyeres Imre, Kenyeres Pál, Kis Dániel, Kókh Imre, Pecze Gábor, Róka Gábor, és Lajos, Sebestyén Gábor, Somogyi Imre alsó és ifjú, Szabó Gábor, Tolnai István és János, Tóth Gábor, Varga Gábor Vörös Lajos. Új tag: Herceg Imre és Pecze Gábor.

Az **1892.** januári rendes közgyűlés a beszámolókat követően – amelyet ez alkalommal nem részleteznek – ismét választásra kényszerül. Somogyi Dénes pénztárnok lemond súlyos lábbajára hivatkozva. Varga Gábor és Róka Lajos is lemondanak. Az új pénztárnok Kenyeres Gábor lesz, a magtáros pedig Horváth Pál és Tolnai István.

1893-ban lejár a 3 év, a tisztikar leköszön, az új választás eredménye: elnök: Somogyi Péter, alelnök: Kutasi Imre, jegyző: Szöcs József tanító úr, pénztárnok: Kenyeres Gábor, gazda: Bertók József, magtár kezelő: Kenyeres Imre és Vörös Lajos, választmányi tagok: Szabó Gábor, Bertók Gábor, ifj. Kenyeres Benő, Bertók József esztergályos, Róka Gábor és a karmester Szabó Károly. Somogyi Péter nem sokáig marad elnök, még ez évben meghal. A jegyzőkönyvben rögzítik, hogy sokat tett az egyletért. November elsején a dalegylet testületileg kivonul a sírjához, hogy megemlékezzen róla. Utó-

dául dr. Segesdy Ferenc királyi járásbíró választották meg. „A közgyűlés határtalan örömének adván kifejezést a szerencsés választás felett s különösen hogy tekintetes Segesdy Ferenc kir. járásbíró urat üdvözölheti elnöki székében.”

A mulasztások gyakorisága miatt úgy határoz a közgyűlés, hogy „a harmadszornál többet mulasztók nem tekintetnek többé tagtársakul”. Mivel nyáron minden tagnak nagyon sok a munkája, ezentúl a próbákban nyári szünetet fognak tartani. A próbák ideje „a téli hónapokban, azaz: nov. dec. jan. febr. hetenként 2szer szerda és szombat este 7 órai harangozás után, tavaszi és ősz azaz márc. ápr. és okt. heti 1, azaz szombat”. Elvárják egymástól, hogy nyilvános helyen illendően viselkedjen mindenki, mert aki „illemetlenül viseli magát, ... ez által nem csak magának, hanem az egész testületnek kisébbségére válik”

Pecze Gábort és Szabó Károlyt bízzák meg, hogy készítsék elő a dalegylet tablóképét. Kurzweil Frigyes fényképész 32 példányt készít névalírással 60 Forintért. Özvegy Somogyi Péterné úraszszony „szíveskedik az egyesület csoportképeit minden egyes tag részére saját költségén berámáztatni”. Úgy tervezik, hogy a csoportképből egy példányt Segesdy Miklós lelkész úrnak, az egylet volt elnökének, egyet pedig Szöcs József tanítónak az egylet jelenlegi jegyzőjének fognak ajándékozni.

Elkezdik szervezni a következő évben aktuálissá váló 10 éves jubileumi ünnepséget, májusra tervezik és szeretnék, ha jövedelmező lenne. Ettől az évtől az új „egyesületi szolga”, azaz a küldönc fiú Kozma Dániel VI. elemi osztályos. Újdonság, hogy ettől az évtől az új tagok fogadalmi esküt tesznek a közgyűlésen. 1893-ban új tag lett: Kenyeres Imre, Bakos József, Csapó József Kutasi Imre, Bodó Gábor. Megállapodnak, hogy a karvezető juttatása a jövedelem 1/5-e legyen, ebben már szóban régebben megegyeztek, de most jegyzőkönyvben rögzítik. Ezt „esetről esetre” kell kiadni. Az 1893. év végére megtelik a jegyzőkönyvnek használt füzet.

A második füzet az **1894.** január 6-i választmányi gyűléssel kezdődik. Az eleje díszes, rajzos. A választmányi ülés a december 26-i bált értékeli, beszámol a jövedelemről. Ebből derül ki, hogy a meghívót nyomdában készítették, s többet a szűkeségesnél, hogy „más alkalomra is legyen”. Szigorítják a tagfelvételt is: „olyan egyének is jelentkeztek dalegyleti tagokul, akiknek sem hangkésségük, sem zenei hallásuk nincsen. Erre vonatkozólag a gyűlés azt határozza, hogy csakis azok az egyének vetessenek föl dalegyleti tagokul, akik a karve-

zető úr által úgy hangerejük, mint zenei hallásuk tekintetében erre alkalmasnak találtnak”.

Március elején is mindig összeül a közgyűlés, mert nagyon fontos feladatuknak tartották a „szabadság ünnepének”, azaz március 15-nek a megünneplését. Az idei program:

„1. A dalegylet a tűzoltók őrtanyája²⁷ előtt csatlakozik a tűzoltó testülethez

2. Király Imre tűzoltó alkalmi beszédével az ünnepélyt megnyitja

3. A dalegylet elénekli a „Szövetség-dalt”

4. Pecze Gábor elszavalja a Talpra magyart

5. A két testület körutat tesz és a községháza előtt állapodik meg

6. Varga Dénes a község háza előtt elszavalja a Rudnyánszky Gyula: Szabad szó c versét

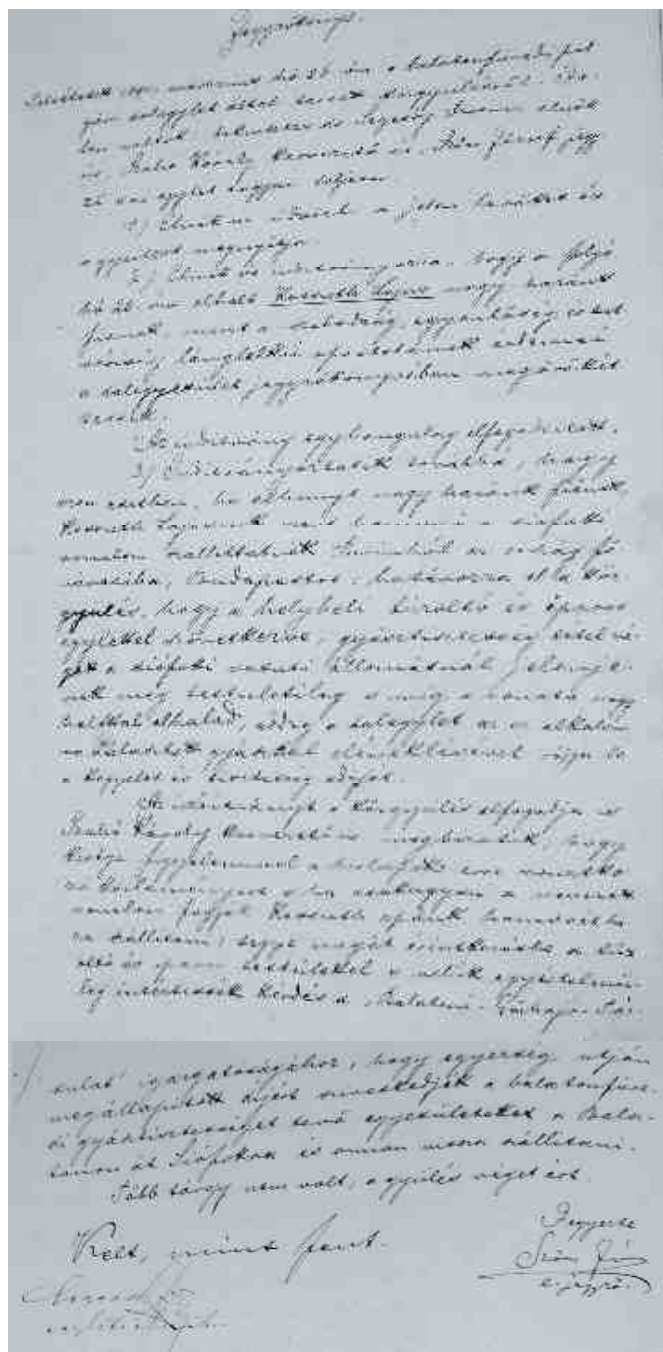
7. A dalegylet elénekli az Oh nemzetem és a Tavaszmúlt kezdetű dalokat

8. Este bankett a községháza nagytermében”

A dalegylet életében igen fontos esemény volt Kossuth halála²⁸: „a folyó hó 20-án elhalt Kossuth Lajos nagy hazánk fiának, mint a szabadság, egyenlőség és testvériség lánglelkű apostolának érdemei a dalegyesület jegyzőkönyvében megörökíttessék”. Abban az esetben, ha „Kossuth Lajosnak szent hamvai a siófoki vonalon szállíttatnék Turinból az ország fővárosába, Budapestre: határozza el a közgyűlés, hogy a helybeli tűzoltó és iparos egylettel szövetkezve, gyász tisztességtétel végett a siófoki vasúti állomásnál jelenjenek meg testületileg, s míg a vonat a nagy halottal elhalad, addig a dalegylet az ez alkalomra választott gyászdal eléneklésével rója le a kegyelet és tisztesség adóját”. Megbízák Szabó Károly karvezetőt, hogy vegye fel a kapcsolatot a két testülettel, s tanulmányozza az „erre vonatkozó közleményeket, s ha csakugyan a nevezett vonalon fogják Kossuth apánk hamvait hazaszállítani, tegye magát érintkezésbe” a Balatoni Gőzhajó Társaság igazgatóságával, hogy megegyezzenek a füredi testületek oda és visszaszállításáról. Március 24-én Kossuthért gyász istentiszteletet tartottak a református templomban, amelyen a dalegylet „erre acélra választott darabokat énekelt”.

Az április 8-i ülésen Szabó Károly karvezető – a jegyzőkönyv számára – beszámol a siófoki útról, a pontos dátumot nem írják meg.²⁹ „a dalegylet a tűzoltó és iparos testülettel egyetemben átvonult Siófokra. Midőn Kossuth Lajos nagy hazánk fiának hamvaival a vonat az itteni állomásra megérkezett

a testület már illő rendben várakozott. Míg a vonat állott Nagytiszteletű Segesdy Miklós református lelkész úr egy rövid beszéd kíséretében átadta a nagy halott számára közösen vásárolt koszorút, melynek szalagján ez volt olvasható: Kossuth Lajosnak, Balaton-Füred polgárai. Az átadó szavaira Kossuth Ferenc az elhunytnek fia válaszolt. A vonat elindulása előtt pedig a dalegylet rákezdte a „Tavaszi elmúlt” kezdetű dalt, melyre a gyászoló Rutkayné³⁰ könnyekben tört ki.” Az egylet adakozást szervez a felállítandó Kossuth szoborra. Ugyancsak adakoznak a kolozsvári siketnémák intézete javára is.

A jegyzőkönyv Kossuth Lajos emlékének megörökítésére vonatkozó részlete

Áprilisban tesz fogadalmat az új tag, Kiss Imre, de nem nő a létszám, mert Tolnai Gábor betegsége miatt „hangbeli fogyatkozásai ... alapján a dalegyletben való működésre alkalmatlanná vált” ezért kéri, töröljék a tagok sorából. A Dunántúli Dalszövetség meghívja a dalegyletet az országos dalegyleti ünnepélyre, de tekintettel a jelenlegi körülményekre, nem tudnak részt venni. Hogy mit kell érteni a „jelenlegi körülményeken” – ez nem derül ki a jegyzőkönyvből. Valószínűsíthető, hogy a próbák hiánya és a szegénység az oka.

A jubileumi ünnepséget el kell halasztani, mert a tűzoltók elzárkóznak a közös ünnepségtől arra hivatkozva, hogy külön egylet, ám ha összeolvadnának, akkor rendben volna. A dalárda nem akar egyesülni egyetlen más egylettel sem. Viszont szívesen működtetnének közösen olvasókört. Inkább augusztus 20-ra teszik át az ünnepséget, s összekötik egy táncesttel. Az ünnepség miatt vasárnapként ebéd után is próbálni fognak. Felmerül, hogy esetleg a jövő évre kellene halasztani a jubileumot, mert augusztusban nincs üres terem, és zenészt sem lehet találni. A választmány úgy határozott, ha a színészek addigra elmennének, akkor a színházban, ha pedig nem, akkor a Kisfaludy vendéglőben, de legkésőbb augusztus 26-án megtartják az ünnepséget. Végül így lett, s 155 jegyet adtak el, s volt felülfizetés is. A tiszta haszon 31 forint volt. Érdekességként álljon itt, mire kellett kiadni a rendezvényt kapcsolatban: zenészek, engedélyek, bélyeg, boríték, papír, szalag, sürgöny, gombostű, karvezető tiszteletdíja. A karvezető újabb zenedarábok beszerzésére tesz javaslatot a nyereségből. Előfizetnek a Rózsavölgyi és társa budapesti zeneműkiadó Zenei Értesítőjére. Új tag lesz a paloznaki tanító Tóth János.

1895. január 6-án – mivel ismét elmúlt 3 év – tisztújítást kell tartani. Ilyenkor az a szokás, hogy a jelenlegi vezetés lemond, s a közgyűlést a korelnök – Horváth Pál a legidősebb – vezeti, s ő bonyolítja le a választást. Közfelkiáltással választják meg a régieket: elnök: dr Segesdy Ferenc, karvezető: Szabó Károly, jegyző: Szöcs József, pénztárnok: Kenyeres Gábor, gazda: Bertók József, magtárnok: Bertók Gábor: Vörös János helyett újat kell választani, mert semmi szín alatt nem vállalja, helyette: Szabó Gábor lesz. Választmány: Róka Gábor, Kenyeres Benő, Bertók József, Bertók Gábor ifjabb, és Szabó Gábor. Küldöncnek marad Kozma Dániel. Számadásokat és a beszámolót követően megállapítják, hogy végre van annyi pénz, hogy a karvezető 1892. évről elmaradt honoráriumát is ki tudják fizetni.

Végre elindulhat az olvasókör is, a szervezésével Szabó Károly, Pecze Gábor, Bertók József voltak megbízva, eddig 56 aláírást gyűjtöttek. A jelentkezőket következő vasárnap du 3-ra hívják össze alakuló közgyűlésre. (február vége)³¹ Mint mindig, ebben az évben is nagy súlyt fektetnek a március 15. megünneplésére közösen a tűzoltókkal. Odavárják Hentaller Lajos országgyűlési képviselőt³², ő mondaná az ünnepi beszédet, a dalárda „pár hazafias dalt” fog énekelni.

Az év végén ismét fennáll a dalegylet megszűnésének veszélye, de tudomásul kell venni, hogy a dalosok legnagyobb részben „földművelők”, ezért csak a téli hónapokban tudnak próbára járni. A karvezető azt javasolja, hogy a téli hónapokban sűrítsék a próbákat, nyáron pedig szünet legyen. Így december, január, február hónapokban hétfőn, szerdán és szombaton este 7-től fognak próbálni. A decemberi közgyűlésen összegezik az év eseményeit: 32 tanóra volt, amelyeken az eddig tanult egyházi és világi darabokat gyakorolták. A működő tagok közül 1 kilépett, ifjabb Kutasi Imre pedig meghalt, így 30-an vannak.

Megalakult a társas olvasókör, a szokásos módon megünneptették március 15-t és énekeltek főtisztelendő és méltóságos néhai Papp Gábor református püspök elhunyt alkalmából a helyi templomban tartott gyász istentiszteleten. A múlt évben nem sok bevételre tettek szert, s maradtak még kifizetetlen számlák is, no meg a karvezető sem kapott honoráriumot.

Ebben az évben lesz a református egyház szervezésében az ezredéves ünnepély, valamint a tűzoltóság 15 éves jubileuma és zászlószentelése, s ezeken a dalárda is közreműködne. A májusi közgyűlés az ezredéves ünnepséget így rögzíti: „*Midőn édes magyar hazánk ezeréves fennállásának a mai napon az ev. ref templomban örömmünnepet szenteltünk, amelyen hazafias énekek előadása által a dalegylet is közreműködött: elhatározza a közgyűlés egyhangúan, hogy mindez az egylet jegyzőkönyvében az utókor számára megörökíttessék.*”

Új tagok: Marton Sándor, Nagy Gábor, ifjabb Varga Imre. Bevételt egy augusztusra tervezett ünnepélyből szeretnének, mert elfogytak a jelvények, pótlást kell csináltatni, s be szeretnék rámaáztatni a korábban beszerzett Magyar királyok és jelesek arcképcsarnoka című képcsoportot. A szeptemberi rendkívüli közgyűlést a pesti ezredéves kiállításra szervezett kirándulás megbeszélése tárgyában hívják össze, mert „minden igaz érzésű magyar embernek szent kötelessége” megnézni. Csatlakozná-

nak a községi küldöttséghez, s a dalárda „*testületileg megy föl Budapestre az ezredéves kiállítást megtekinteni, s hogy célját elérhesse a dalegylet magtárából 40 mfm árpát elad, s a befolyó összegből minden egyleti tag 5-5 forintot kap utazási költségül.*” Az árpát 6 Forintért szeretnék eladni, de nem tudják, ezért az utazásra 180.- forint kölcsönt vesz fel az egylet. A jegyzőkönyv rögzíti, hogy kik nem tudnak elutazni „*körülményeiknél fogva*”: Horváth Pál, Szabó Gábor, Bertók Gábor, Kenyeres Gábor, Varga Gábor.

1897. januári közgyűlés „*dalegylet erkölcsi s anyagi gyarapodásáról*” szóló jelentésekkel kezdődik, majd a legidősebb tag – Horváth Pál korelnök – vezetésével választanak. Választás eredménye: elnök: Segesdy Ferenc, karvezető: Szabó Károly, jegyző Szöcs József, pénztáros: Kenyeres Gábor, megtárosok: id. Somogyi Imre és Varga Dénes, választmány: Bertók József, Kenyeres Béni, Bertók Gábor, Róka Gábor, Szabó Gábor. Augusztusra terveznek egy hangversennyel és kirándulással egybekötött táncmulatságot, de ezt el kell halasztani a következő évre, mert „*nem áll az egylet a készültség azok fokán, hogy sikeresen ily nyilvános mulatságnak neki lehetne menni, azt a jövő tavaszig elhalasztja a választmányi gyűlés*”

Az augusztus végi közgyűlésen felolvassák Somogyi Gyula tagtárs levelét, amelyben jelzi: kilép az egyletből. Ősztől a „tanórak” szerdán és szombaton az esti harangszó után lesznek, de nem tudják elkezdni, mert a karvezető tartósan beteg. Mivel az egyletnek nincs pénze – nem volt bevételes mulatság, úgy határoznak, hogy a magtárból 8 fmf gabonát eladnak, de 8 forint alatt nem.

1898. január 15-én tartják az évi rendes közgyűlést a szokásos tartalmi és pénzügyi beszámolókkal. Ebben az évben ismét sok a mulasztás, ezért úgy határoznak, hogy aki háromszor mulaszt igazolatlanul, azt kizárják. Igazolt mulasztásnak számít a „*családban történt öröm vagy gyász*”. Februárban azért kellett rendkívüli közgyűlést összehívni, mert összetűzésbe került a karvezető és Sebestyén Gábor tag: Így fogalmaz a jegyzőkönyv: „*tárgyalatott Sebestyén Gábor tagtársnak a karvezető úrral szemben tanúsított illetlen magaviselete: kiderült, hogy az egész félreértésből származott s miután említett tagtárs szánta-bánta a közgyűlés által is helytelennek talált indulatos magaviseletét – az ügy békességes úton elintézetett.*”

A tavasszal új tag lesz ifj. Kutasi Imre. Márciusban megint rendkívüli közgyűlést tartanak, mert a karvezető indítványozza, hogy: „*nemzetes özv. So-*

mogyi Péterné asszonynak a bfüredi polgári dalegylet irányában oly igen sokszor, de különösen a jelen év folyamán tanúsított jótékonyágát, áldozatkészségét és bőkezűségét, hogy egyletünk is e valóban ritka, magasztos tetteket méltányolja választassék meg nemzetes, özv. Somogyi Péterné asszony a bfüredi polgári dalegylet védnökévé s az egylet mindennemű gyűlésén nem csak tanácskozási, hanem szavazati joggal is bírjon, és e jogokat akadályoztatása esetén mindenkor az általa megnevezett helyettese birtokolhassa. Az indítványt egyhangúlag éljenzés és nagy lelkesedéssel” elfogadták. Rögtön küldöttséget választanak Róka Lajos, Horváth Pál, Kenyeres Gábor és Szabó Károly karmester személyében, akik megviszik a hírt Somogyinéhez. A közgyűlés még néhány apró feladattal foglalkozik: új mulasztási napló beszerzése, újabb 2 kép berámáztatása.

Július 31-én ismét temetésen énekelnek, s vita alakul ki a fuvar költséget illetően, ugyanis Sebestyén Gábor is fuvarozott, de őt nem „rendelték meg”, ezért az egylet nem akarja kifizetni. Ebben az évben október első szombatján kezdődnek a tanórák. Úgy beszélik meg, hogy a próba kezdete után 10 perccel névsorolvasás lesz és kitöltik a mulasztási naplót. Ezt a temetéskor is meg fogják tenni. Havonta átnézik a mulasztási naplót és „szankcionálnak”. Azonban a sok elfoglaltság miatt mégis csak novembertől kezdenek próbálni, heti kétszer: szerdán és szombaton.

Az 1899. év új fejezetet nyit a dalárda életében. Nemcsak azért, mert a vezetőségben is lesznek változások, hanem mert új alapszabályt fogadnak el.

Így én is új fejezetet nyitok: a következő 14 évről a dalegylet történetének 2. részében olvashatnak.

A jegyzőkönyv címlapja

Jegyzetek:

1. A Dal Egylet eredeti jegyzőkönyvei a balatonfüredi református gyülekezet tulajdonában vannak. Digitalizált változata a Helytörténeti Gyűjteményben kutatható. A jegyzőkönyvekből 2 füzet maradt fenn, amelyek az 1883-tól 1913-ig terjedő időszakot ölelik fel.
2. Segesdy Miklós református esperes 1875-től haláláig (1921) volt a balatonfüredi gyülekezet lelkésze. (1869-70-ben már szolgált Balatonarácson). Balatonfüredi Életrajzi Lexikon, Szerk. Baán Beáta. Balatonfüred városért közalapítvány kiadványa 61. Balatonfüred, 2011.
3. A lapok nem számozottak, oldalszámot nem tudunk, a dátum alapján lehet visszakeresni.
4. Nagy Áron 1873-tól tanítója, majd 1876-tól haláláig (1890) igazgatója volt a Balaton-Füredi Szeretetháznak, s ugyancsak haláláig volt a dalegylet karmestere. Balatonfüredi Életrajzi Lexikon. Szerk. Baán Beáta. Balatonfüred városért közalapítvány kiadványa 61. Balatonfüred, 2011.
5. Ebben a szöveghelyzetben református kántor-tanítót kell érteni.
6. 1883-ban 1 Forint = 100 krajcár, viszonyításként: egy tanítói havi fizetés 15- 20 Forint volt. Az osztrák-magyar forint a kiegyezést követően jött létre. Mint ahogy a jegyzőkönyvekből is kiderül, 1892 után már koronában számolnak, de a Forint is megmarad az 1900-as évek elejéig fizetőeszköznek.
7. Helyesen: fisz harmónium, fisz-harmonika. Billentyűs hangszer, hasonló az orgonához, a hangok megszólaltatásához a lábpedál mozgásával kell a levegőt befűjni.
8. A gazda gondnokszerű feladatot látott el.

9. Ez alatt nyilván a kottákat kell érteni.
10. Lángi Gyula református tanító.
11. Helyesen: Écsy László, 1835-től dolgozott a fürdőtelepen, előbb, mint fürdőfelügyelő, 1867-től fürdőigazgató egészen a nyugdíjba vonulásáig. (1889) Balatonfüredi Életrajzi Lexikon. Szerk. Baán Beáta. Balatonfüred városért közalapítvány kiadványa 61. Balatonfüred, 2011.
12. A jegyzőkönyvekben több Somogyi is szerepel. A helyi, szerteágazó Somogyi család történetét leszármazási táblákkal Somogyi Zsigmond dolgozta fel. Somogyi Zsigmond: A füredi Somogyiak históriája Füredi História II. évf. 3. szám.
13. A Somogyiakhoz hasonlóan sok a Varga vezetéknévű dalárdatag is. A népes Varga család történetét Tóth Attila írta meg lezármazási táblákkal a Füredi História 2002. év. 1-2. számában.
14. Ekkor a segédtanító Kajári Dezső volt. Erre a későbbi jegyzőkönyvekből tudtam következtetni.
15. A jelenlegi Kisfaludy Galéria épülete ekkor Kisfaludy vendéglő volt, Fodor József bérelte a Tihanyi Apátságtól. Bővebben Némethné Rácz Lídia Balatonfüred nevezetes épületei című könyvében (Balatonfüred városért közalapítvány 40. Balatonfüred, 2008) olvashatunk róla.
16. Bizottság alatt vezetőséget kell érteni. A jegyzőkönyvekben változó a megfogalmazás: hol bizottságnak, hol választmánynak nevezik.
17. Vezérkönyv: partitúra, kotta, amelyben valamennyi szólam megtalálható, ebből vezényel a karvezető
18. Helyesen: Doppler Ferenc (1821–1883), az 1830-as években került Pestre, majd 1858-ban Bécsbe. Fuvolista, karmester, operaszerző. Férfikarra készült átiratai főleg hazafias szelleműek voltak. Ma már inkább, mint kiváló hangszerelőre emlékezünk rá: ő hangszerelte pl. Liszt magyar rapszódiait. Munkásságáról bővebben a Pallas nagy lexikona c. kiadványban olvashatunk.
19. A jegyzőkönyvekből az olvasható ki, hogy a községháza rendelkezik könyvekkel, de ezekhez nem lehet hozzáférni, nincs helyiség, nincs könyvtáros.
20. Eötvös alap: A magyarországi néptanítók pénzalapja, kamataiból a tanítóknak a tanuló gyermekeik számára ösztöndíjat, az özvegyeknek és a kiskorú árváknak segélyt, a kisnyugdíjas vagy hosszan tartó betegségben szenvedő tanítóknak támogatást nyújtott. Forrás: A Pallas Nagy Lexikona. <http://mek.oszk.hu/00000/00060/html/>
21. Bocsári Svastics Benő (1833–1910) 1878-tól megyei alispán, 1878-tól Zala vármegye főispánja, 1896-ban nyugállományba vonult. A szabadságharc emlékei Zalában, szerk: Béres Katalin, 2. javított, bővített kiadás. Zalaegerszeg, 1999.
22. Molnár Aladár (1839–1881) alapította a Balaton-füredi Szeretetházat. Síremlékét, amely a balatonfüredi Bajcsy-Zsilinszky utcai református temetőben található a Balatonfelvidéki Néptanító Egylet állíttatta. Balatonfüredi Életrajzi Lexikon. Szerk. Baán Beáta. Balatonfüred városért közalapítvány kiadványa 61. Balatonfüred, 2011.
23. A beváltáskor 23 forint 20 krajcárt kaptak érte.
24. A templomszentelés időpontja: 1887. szeptember 29. Forrás: <http://www.refdunantul.hu/lap/refelsoors/cikk/mutat/a-felsoorsi-reformatus-egyhazkozseg-tortenete/>
25. Filoxéra: szőlőgyökértetű. A kártevő Amerikából érkezett a kontinensre, 1863-ban észlelték először Franciaországban. Nagyjából 30 év alatt Európa termőszőlőinek 2/3-át pusztította el. Magyarországon 1875-ben észlelték először. Füreden az 1880-as évek végétől pusztított.
26. Ebben a szöveggörnyezetben: református tanító.
27. Ebben az időben még nem állt a Kossuth utca 25. szám alatti épület. Bővebben Némethné Rácz Lídia Balatonfüred nevezetes épületei című könyvében (Balatonfüred városért közalapítvány 40. Balatonfüred, 2008) olvashatunk róla.
28. Kossuth Lajos 1894. március 20-án halt meg Torinóban.
29. A temetés április 1-jén volt. 1894. március 30-án „kevésivel éjfél után elindult Magyarországra a Kossuth, valamint felesége és lánya hamvait szállító különvonat. Osztrák területen dísztelenség és közöny kísérte a halottat, a csáktornyai határállomás után azonban gyászolók ezrei álltak, térdeltek a vasút mellett, beszédeket mondtak, a Kossuth-nőtát énekelték azokon az állomásokon, ahol a vonat rövid időre megállt” – írta REZNÁK Erzsébet Kossuth Lajos életútja című cikkében a História 2002. szeptemberi számában. <http://www.historia.hu/archivum/2002/020910reznak.htm> Valószínű, hogy Siófokra március 31-én értek a hamvak. A vonat Csáktornyán, Nagykanizsán, Siófokon, Polgárdiban, Székesfehérváron, Velen-cén, Martonvásáron állt meg.
30. Helyesen: Ruttkay Józsefné Kossuth Lujza (1815–1902) Kossuth Lajos húga, 1882-ben Kossuthné halála után költözött Torinóba, hogy gondoskodjon a Kossuth családról. A hamvakat ő és Kossuth Ferenc kísérte.
31. Ez a választmányi gyűlés február 6-án volt, szerdai nap, tehát a következő vasárnap február 10 – ez az olvasókör megalakulásának napja.
32. Hentaller Lajos (1852–1912) Függetlenségi Néppárt képviselője Gyöngyös választókerületből.

TÓTH-BENCZE TAMÁS

A FÜREDI ELSŐ VILÁGHÁBORÚS EMLÉKMŰ TÖRTÉNETÉHEZ

Az 1920-as években, amikor országszerte megkezdődött az I. világháborús hősi emlékművek felállítás, az egyes önkormányzatok a saját írásos (állami és egyházi anyakönyvek, özvegyek és árvák részére biztosított segélyek iratai) és szóbeli (családtagok, rokonok közlése) forrásaik alapján állították össze az elesettek névsorát, amelyeknek alapján az I. világháborús emlékművek is elkészültek. Azonban országos összesítés települések és név szerint nem készült. Az is bizonyos, hogy az akkor összeállított listák korántsem teljeseek. Többben – valószínűleg – azért maradtak ki a névsorokból – és maradtak le az emlékművekről –, mert nem akadt élő hozzátartozó, aki felhívta volna rájuk az emlékműállítók figyelmét. Ezek közé az elfeledett hősi halottak közé tartozik Sulyok Imre (Balatonfüred, 1873. augusztus 28. – Budapest, 1916. október 21.) százados is, az 52. gyalogezred 1/27. zászlóaljából, akit a Kerepesi úti temetőben temettek el. A füredi hősi halottak közül soknak a halálát csak évekkel később jegyezték be halotti anyakönyvbe. Az 1918-ban a fronton eltűnt 19 éves Márkus Dánielt pedig csak 1962-ben nyilvánították hivatalosan is holtta.

Balatonfüred község képviselő-testülete 1922. június 10-i ülésén első napirendi pontként megalakított egy bizottságot, amelynek a feladata az volt, hogy méltóképpen örökítse meg a világháborúban elesett helybeli katonák emlékét. Az ülésen részt vett a budapesti központi emlékmű bizottság képviselője, egy százados is, az ő indítványára döntöttek a bizottság felállítása mellett. Az emlékmű-bizottságban id. Cs. Darab József, Pálfi Zsigmond, Luttor Ferenc (római katolikus) és Vámos Géza (református) lelkész vett részt. Eredetileg még 1922. november elején a református templom falán akartak egy márvány emléktáblát elhelyezni, a költségét 50–60 ezer Korona értékben határozták meg. Luttor Ferenc – mint a nyomda részvénytársaság elnöke – felajánlotta, hogy addig, amíg a márványtábla elkészül, díszes kivitelű (papír) emléktáblákat készíttet a hősök neveivel, és ezeket a községházán, a templomokban és az iskolákban elhelyezik. Minden bizonnyal nehezen indulhatott meg az adományok beérkezése, mert az eredeti elképzeléshez képest az emlékművet majdnem egy évvel később adták át. (A mai Hősök terén álló balatonarácsi hősi emlékművet már 1923. május 21-én felavatták.) Gyűjtést indítottak, hangversenyeket tartottak, ezeknek bevételeiből akarták a tábla elkészítésének és elhelyezésének anyagi fel-

tételeit megteremteni. 1923. január 28-án és február 4-én például a polgári iskolában a polgári fiúiskola „Petőfi könyvtár alapja és a harctéren elesett balatonfüredi hősök emléktáblája javára” nagy sikerű matinét tartottak Szuhács János és Lesz Vince tanárok szervezésében. Április 14-én a polgári iskolában 14-én gyermekelőadást tartottak, majd, másnap 15-én „a balatonfüredi hősök síremléke javára hangversenyt” rendeztek, amelyet Vaszary Alexandra nyitott meg, az ünnepi beszédet Luttor Ferenc tartotta. (A hangverseny tiszta bevétele valamivel meghaladta az 53 ezer Koronát.) Az adománygyűjtés végül sikeres volt, mert az 1923. március 27-i testületi ülésen Cs. Darab József községi bíró javaslatára egy új bizottságot állítottak fel, amelynek a következők lettek a tagjai: vitéz Pongrácz Bartha Ede alezredes, dr. Luttor Ferenc és Vámos Géza lelkész, Urhegyi Jenő és Szuhács János tanár, Lohner Ferenc főjegyző, Pálfi Zsigmond, Cs. Darab József. Ez már, amint az az emlékmű-bizottság 1923. április 23-án megtartott üléséből is kiderül „a rendelkezésre álló s még remélhető összegre tekintettel ...” már nem egy emléktábla avatása, hanem a Takarékpénztár tulajdonában levő Uj-féle ház előtti közterületen egy „méreteiben és arányaiban a mi hőseink emlékéhez méltó oszlop felállítása mellett döntött.”

Május 20-án a kurszalomban (Gyógyterem) is rendeztek egy hangversenyt. A bevezetőt ezúttal is Vaszary Alexandra tartotta, Vámos Géza református lelkész mondta az ünnepi beszédet, az Iparos Dal-körön kívül veszprémi zenészek és számos helyi műkedvelő előadó lépett fel.

Júniusban a helyi lap felhívást tett közzé: „Az elesett hősök hozzátartozói felkéretnek, hogy a község háznál mielőbb jelentkezzenek, nehogy a közel jövőben felállítandó emlékoszlopon hősük neve tévedésből kimaradjon.” A hősi halottak hozzátartozóival kérdőíveket töltettek ki. Június 17-én „a Fogas vendéglőben az elesett hősök javára nyilvános táncmulatság”-ot rendeztek. 24-én a polgári iskola tornatermében, és július 7-én a telepi moziban, a Kertész Kálmán által írt „Tündérek a földön” című darabot adták elő.

Augusztus 5-én az emlékbizottság a fürdőtelepen már „a hősök szoboralapja javára” szervezett nép-ünnepélyt tombolával, sportversenyekkel. (A rendezvény bevétele 940 ezer Korona volt. Viszont a számra jelentős összeg tényleges értékét rendkívüli mértékben csökkentette az infláció. Míg a világhá-

ború kitörésének évében – 1914 – egy kilogramm zsír 1 Korona 52 fillérbe került, 1922-ben ezért már 780 Koronát, 1923 végén pedig 14 400 Koronát kellett fizetni. Az infláció végül olyan mértékű pénzüromlást eredményezett, hogy 1926-ban új nemzeti valutát, a Pengőt kellett bevezetni.) A helyi lap augusztus 4-i tudósításából az is kiderül, hogy a „*hősök emlékszobor bizottsága kedden (31-én) Budapesten járt, megtekintette Homonnay szobrásznál az öntésre kész szobormintát és azt átvette.*” (Azt nem sikerült kideríteni, mikor bízták meg a művészt, de valószínűleg valamikor június és augusztus között történhetett, mert júniusban még emlékoszlopról írt az újság.)

Augusztus 9-én az emlékszobor bizottság ülésén Szuhács János tanár beszámolt a budapesti út eredményeiről. A bizottság önmagát rendező bizottsággá bővítette, vitéz Pongrácz Bartha Ede alezredes mellé társelnöknek megválasztották Bubics Tivadar főszolgabíró, továbbá a bizottság létszámát 50 főre emelte. (A további tagokat „*a balatonfüredi társadalomból*” választották ki.)

A szobor a helyi újság szeptember 8-i [a fejlcen tévesen 6. szerepel!] tudósítása szerint „*szerdán (5-én) érkezett meg Balatonfüredre s azt csütörtökön és pénteken állították fel. Az impozáns művészi szobornak – melyet Homonnay szobrászművész készített – leleplezése e hó 23-án lesz, a kormány több tagjának, valamint nagyobb számú nemzetgyűlési képviselő és egyéb méltóságok jelenlétében.*”

A végül felállított, elszánt tekintetű, pallosára – ami tulajdonképpen anakronisztikus ábrázolás, mert ezt a fegyvert csak jóval később, a német lovagok közvetítésével vették át – támaszkodó ősmagyar harcost ábrázoló, a hősök felett örködő „Hadúr” műkö emlékművét 1923. szeptember 23-án (vasárnap) leplezték le. A talapzatot négy turulmadár díszíti. A talapzat henger alakú felső részén körben az alábbi felirat: „*1914–1918. A világháborúban elesett hősök emlékére. Balatonfüred község közönsége.*” Az alsó rész négy oldalán 57 név szerepel.

A szeptember 22-i szám a címlapon foglalkozott a másnapi szoboravatással, gyakorlatilag vezércikket – „*Hősök emléke*” címen – szentelve az eseménynek. A 29-i szám a 4 oldalából majdnem 3 három oldalon, több cikkben részletesen tudósított az ünnepségről, amelyen jelen volt Rakovszky Iván belügyminiszter, a honvédelmi miniszter képviselőiben nagyjait Cserey Vilmos ezredes, dr. Schandl Károly földművelésügyi államtitkár, soko-

rópátkai Szabó István volt miniszter, több nemzetgyűlési képviselő, köztük dr. Héjj Imre, a füredi kerület képviselője, a sajtó képviselői. A vendégek vasárnap délelőtt gyorsvonattal érkeztek Füredre. A vasútállomáson dr. Tarányi Ferenc zalai főispán, Bubits Tivadar főszolgabíró, továbbá a helyi polgári és katonai vezetők fogadták és köszöntötték a vendégeket. Az ünnepséget délelőtt fél 12-kor Bán László római katolikus tanító vezetésével a füredi Iparosok Dalköre nyitotta meg a „*Hiszekegy*” eléneklésével. Vámos Géza református lelkész bevezető beszéde után, Tálos József vezetésével a Polgári Dalegylet a „*Nyugosznak ők, a hős fiak*” című dalt adta elő. Ezt követően dr. Héjj Imre képviselő mondta el ünnepi köszöntőjét, majd az Iparos Dalkör a „*Szentelt hantok*” című dallal fokozta az ünnepi hangulatot. Utánuk Cserey Vilmos, majd Rakovszky Iván mondták el köszöntőjüket. Egy újabb kulturális betétet követően dr. Luttor Ferenc katolikus plébános emelkedett szólásra és adta át a községnek az emlékművet, amit Cs. Darab József községi bíró köszönt meg. Ekkor műsoron kívüli programként a budapesti Acélhang Dalárda fellépése következett. Befejezésül Pálffy Zsigmond, a községi előjáróság; Gyenis Pál, a Polgári Dalegylet; Breila Gyula, az Ipartestület; Balogh József, az Iparos Dalkör; Barabás János, az iskolák; egy tanuló, az Erzsébet Szeretetház; egy-egy tag a (hadi)rokkantak és a tűzoltóság képviseletében helyezte el koszorút az emlékműnél, majd a jelenlévők elénekeltek a Himnusz.

Ezt követően Rakovszky miniszter és a magas rangú vendégek vendéglátóikkal a fürdőtelepre kocsiztak le, ahol a Grand Hotel éttermében 80 fős ebédet vettek részt. A pohárköszöntők sorát dr. Tarányi Ferenc, Cs. Darab József, Vámos Géza, Bedegi Gábor és dr. Luttor Ferenc nyitotta meg, amelyet Rakovszky belügyminiszter, dr. Schandl államtitkár hasonlóképpen viszonzott. Ezután dr. Héjj Imre képviselő dr. Tarányi Ferencet éltette pohárköszöntőjében. Az ebéd befejezése után, este Cs. Darab József szőlőjében pincészeren látta vendégül a kormány tagjait és a többi vendéget. Ez alatt az Iparos Dalkör adott szerenád, és tűzijátékkal is szórakoztatták a társaságot.

A korabeli helyi sajtó (a „*Balatonfüred*” című hetilap) – szerző megnevezése nélkül megjelent – tudósítása szerint a szobor „*Homonnay Béla neves szobrászművész alkotása*”, és a Balatonfüred történetével foglalkozó munkák 2011 előtt sajnos kivétel nélkül, egytől-egyig „szolgáian” átvették ezt a téves közlést.

A szobrász életrajzi adatainak keresése közben szembesültem azzal a ténnyel, hogy ezen a néven egyáltalán nem sikerült találni szobrászt.

Mint kiderült – és ebben segítségemre volt a Képző- és Iparművészeti Lektorátustól Wehner Tibor, akinek ezúton is szeretnék köszönetet mondani –, az emlékmű alkotója valójában Homonnay Jenő, aki Szatmárnémetiben született 1883. május 29-én, Homonnay Pál és Gönczy Mária gyermekeként. Jenőnek négy fiú és három leánytestvére volt, az egyiküket Bélának hívták. Elképzelhető, hogy a füredi szoboravatáson talán ez a Béla is itt volt, és a füredi cikk írója valószínűleg összekeverhette a két testvért, vagy egyszerűen elírta a keresztnévet.

A környékbeli sajtó is tudósított az eseményről többnyire rövidebb terjedelemben. A Zalai Közlöny 1923. szeptember 26-i számában a következőképpen számolt be: „**A főispán Balatonfüreden.** Tarányi Ferenc dr. főispán résztvett a balatonfüredi hadi emlékszobor leleplezési ünnepélyén. Az ünnepélyt bankett követte, amelyen Tarányi dr. főispán is felköszöntőt mondott.” A Tapolcai Ujság „**Hősök emléksobrának leleplezése Balatonfüreden**” címmel a következőt írta: „Vasárnap, folyó hó 23-án leplezték le a háborúban elesett hősök emléksobrát Balatonfüreden. A nagyszabású ünnepélyen részt vett Rakovszky Iván belügyminiszter is. A leleplezett szobrot Balatonfüred hazafias közönségének áldozatkészsége hozta létre. – Vajon Tapolcza hazafias közönsége mikor rója le hősei iránt háláját?” A veszprémi sajtóban a Veszprémi Hírlap egyáltalán nem írt az eseményről, a Veszprémmegyei számai ebből az időszakból (1923. július, augusztus és szeptember) sajnálatos módon nem maradtak fenn, legalábbis közgyűjteményben nem lelhetők fel. A fővárosi sajtó (Budapesti Hírlap, Pesti Hírlap, Pesti Napló, Népszava) ennél részletesebben tudósított, a leghosszabban a Budapesti Hírlap „**A belügyminiszter Balatonfüreden**” címmel, de a lapok többnyire Rakovszky beszédének politikai tartalmát emelték ki. A szobor alkotójának nevét egyik sajtóorgánus sem említette meg. Homonnay Jenő neve azonban nem volt ismeretlen a fővárosi sajtó előtt, néhány hét múlva – novemberben – az volt a „hír” (Népszava), hogy „Homonnay szobrászművész a főkapitányságon”, igaz a következő számban már azt is közölték, hogy „Szombaton, az éjszakai órákban, a főkapitányságról elbocsátották Homonnay Jenő szobrászművészt, akiről kiderült, hogy nem volt része az összeesküvésben.”*

Homonnay Jenő (A forrásokban hol i-vel, hol y-nal írva szerepel, de minden esetben Jenőként.) Budapesten és Berlinben végezte tanulmányait.

1911-ben megnősült, Szmazsenka Mária Terézia Jozefával (Kassa, 1877. december 2. – Budapest, 1969. január 4.) kötött házasságot. Két lánygyermekük született: Edit és Irma. Homonnay Jenőné testvérének, Szmazsenka [később Taróczy] Jenőnek unokája Taróczy Balázs, a híres magyar teniszező.

1912-től volt kiállító művész. Közösségi megbízáásra és magán megrendelésre készített művei:

1923 Balatonfüred, Kossuth tér, *Az I. világháborúban elesett füredi hősök emlékműve* – műkő

1928 Budapest XXI., Szent Imre tér, *Hősi emlék* – bronz, mészkö

1931 Budapest VIII., Kerepesi úti temető, *Bakó László-síremlék* (35-9-14 sírhely)

Budapest VIII., Kerepesi úti temető, *Dlauchy Guidó-síremlék* (9/1-1-17 sírhely)

Budapest VIII., Kerepesi úti temető, *Székely Károly-síremlék* (11-3-32 sírhely)

Budapest VIII., Kerepesi úti temető, *Éder Róbertné-síremlék* (34-2-38 sírhely)

Homonnay Jenő 1949. január 25-én hunyt el Budapesten. Ekkor, a halotti anyakönyvi bejegyzés szerint, foglalkozása ipariskolai tanár volt. 27-én temették el a Farkasréti temetőben. 1970-ben földi maradványait áthelyezték felesége mellé.

A füredi emlékművön szereplő hősi halottak megközelítőleg felének életrajzait a „Balatonfüred” című helyi hetilapban október és november hónapban több számon keresztül közölték. Azonban az életrajzi adatokat egy részüknél pontatlanul adták meg, amit a későbbi kiadványokban is átvettek, így utóbbiak is pontosításra szorulnak.

A füredi szobor átvészelte a II. világháborút, valamint az 1948 és 1953 közötti időszakot is, amikor a bukott rendszerre emlékeztető politikailag nem aktuális emlékműveket áthelyezték vagy megsemmisítették. Az 1948-as fordulatot követően az „1848–1849” felirattal látták el, mintegy „átnevezve” 48-as emlékművé. Az illusztrációként alább közölt kép szerint a szobrot eredetileg egy beton/műkő korlát vette körül. Jelenleg nem ismert, hogy ezt mikor távolították el, most fémvázra erősített drótkerítés övezi az emlékművet. Minden bizonnyal forgalombiztonsági okokra hivatkozva cserélték ki. 2011-ben Bartha László és az azóta elhunyt Egervári Tivadar kezdeményezésére – a Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület néhány tagja, a Jobbik Magyarországért Mozgalom helyi tagjaival és önkéntesekkel – felújították a világháborús em-

lékművet. A kőszobor csiszolása, a füredi hősi halottak neveinek újra festése, a kerítés felújítása megtörtént. A kerítésen, a kapu mellett kétoldalt, a felíratot a következőre javították ki: „1914–1918”. (A kerítést eredeti állapotába nem sikerült visszaállítani.) A Probio segítségével elkészült a szoborhoz vezető járda, és a virágosítás. Időközben a szobort övező kerítés kapuján elhelyezett Kossuth-címert, amelyet meg is rongáltak, kicserélték egy újra (koronás kiscímer). A közeljövőben tervezik az emlékmű és környékének ismételt rendbehozatalát és átrendezését, valamint a drótkerítés kicserélését egy lánckorlátra.

A szobor képe színesben látható a Füredi História 2014. évi 2. számának borítóján.

* Ulain Ferenc jobboldali nemzetgyűlési képviselő és társainak ügyéről van szó, a vád szerint – német megbízásra (ekkor zajlott le a müncheni „sörpuccs”) – meg akarták buktatni a kormányt.

Forrás:

Balatonfüred. 1922. június 17., 1. p.; 1923. január 20., 2–3. p.; 1923. február 3., 3. p.; 1923. február 10., 2. p.;

1923. március 31., 3.p.; 1923. április 14., 1.p.; 1924. április 21., 1–2. p.; 1923. április 28., 2. és 3. p.; 1923. május 12., 3. p.; 1923. május 19., 3. p.; 1923. május 26., 1–2. p.; 1923. június 2., 2. p.; 1923. június 16., 2. és 3. p.; 1923. június 23., 2. p. és 3.p.; 1923. július 14., 3.p.; 1923. július 21., 3. p.; 1923. augusztus 4., 2. p.; 1923. augusztus 11., 2. és 3. p.; 1923. szeptember 6. [helyesen 8.], 2. p.; 1923. szeptember 22., 1.p.; 1923. szeptember 29., 1–3.p.

Budapesti Hírlap, 1923. szeptember 25., 3. p.

Népszava. 1923. szeptember 25., 4. p.; 1923. november 10., 4. p. és 1923. november 11., 3. p.

Pesti Hírlap. 1923. 25., 2. p.

Pesti Napló, 1923. szeptember 25., 2. p.; 1923. november 10., 2. p.; 1923. november 11., 3. p.

Tapolcai Ujság. 1923. szeptember 30., 3. p.

Zalai Közlöny 1923. szeptember 26., 3. p.

Wehner Tibor adatközlése.

Budapest VIII. kerület, házasságkötési anyakönyv, 1911. Homonnay Jenő és Szmazenka Mária házasságkötése.

Budapest II. kerület, halotti anyakönyv, 1949. Homonnay Jenő halálesetének bejegyzése.

Budapest II. kerület, halotti anyakönyv, 1969. Homonnay Jenőné halálesetének bejegyzése.

A Budapesti Temetkezési Intézet Zrt. (Farkas Géza főosztályvezető-helyettes) adatközlése.

(Szerkesztői megjegyzés: A korabeli idézeteket a mai helyesírásnak megfelelően módosítottuk, így azok helyenként eltérnek az eredeti szövegtől.)

Balatonfüred

Hősök szobra

A füredi emlékmű 1927 körül

(Képeslap, Városi Helytörténeti Gyűjtemény)

BALATONFÜREDI VITORLÁSTELEPEK III.

RÁCZ JÁNOS

A HYC ÉS AZ ELŐRE TELEPE

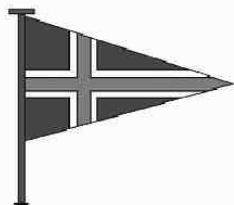
Helye

Balatonfüred a magyar vitorlássport fellegvára, több nagy vitorlásklub is található a közforgalmú kikötő körzetében. Kb. 500 m távolságra nyugatra létesült az egykori Hungária Yacht Club telepe, Balatonfüred, Zákonyi Ferenc u. 6. A kikötő bejárata déli irányú, szélessége 25 m. Minden széliránytól jól védett vitorlásokikötő, ma 40, többségében cölöpös kikötőhellyel. A keleti oldalon ujjas úszópontonhoz köthetnek a hajók. A kikötő vendégeket nem fogad. Egy 6 tonna teherbírású hidraulikus daru működik benne.

Története:

A Hungária Yacht Club (HYC) 1933. február 1-jén alakult meg, a kiváló versenyvitorlázók, *Grof-csik János* és *Dr. Tuss Miklós* kezdeményezésére. Tuss éveken keresztül hajóosztálya bajnoka volt, Grofcsik a *Siroccó* nevű 22-es tökesúlyos cirkálójával évekig tartotta a Kenese–Keszthely táv időrekordját. Az alapító tagok között volt a világhírű mezőgazdasági kutató Hankóczy Jenő, aki a klub első elnöke lett, a Balatoni Hajózási Rt. füredi hajóépítő üzemének vezetője, konstruktöre, *Benacsek (Hankó-czy) Jenő*, valamint *Dr. Kemény Győző* alelnök, *Dr. Antal Miklós* titkár, *Káldy Ferenc*, a klubház és kikötő tervezője, kivitelezője, *dr. Keresztény Gyula*, *Klaszek (Kaposy) Ödön* és *Krayer-Krausz Arnold*. Valamennyien a vitorlázás él-sportolói voltak.

A klubtagok a hajókat saját költségükön szerezték be, és tartották fenn. Az első néhány évben klubház nélkül működött az egyesület. Majd először Siófokon, a MAC ház mögött akartak klubházat fölépíteni, a választmány határozata szerint azonban – mivel a tagok legnagyobb részének tökesúlyos, azaz mély merülésű a hajója –, klubházat az északi parton célszerű építeni, lehetőleg Balatonfüreden.

A Club jelvénye és lobogója: kék mezőben fehér csíkkal szegélyezett piros kereszt

Ugyanebben az időben próbált új klubházat építeni Füreden a Balatoni Yacht Club is, de az engedéllyel kapcsolatos bonyodalmak miatt (több mint egy éve húzódott már az ügy, és az új klubház felavatására

csak 1943-ban kerülhetett sor) sportellenes hozzáállással vádolták meg a pannonhalmi Szent Benedek Rend balatonfüredi főjósággör-mányzóját. A HYC vezetőségének szándéka kapóra jött a főjósággör-mányzónak. Az 1936 – 1937 telén lefolytatott tárgyalásokat követően a Hungária Yacht Club végül térítésmentesen (a tárgyalások első szakaszában még bérleti díj fizetéséről volt szó) kapta meg a 400 négyszögölnyi területet. Hankóczy Jenő elnök 1937 februárjában, az egyesület éves közgyűlésén bejelentette, hogy az év folyamán felépítik a klubházat.

A közgyűlésen ezután tiszteletbeli tagnak választották meg Gácsér Józsefet, a Rend főjósággör-mányzóját, valamint Tüske Jenőt. A Tihanyi Apátság tulajdonában lévő vízparti, nádas, ingoványos területet feltöltötték, és a telken a füredi *Káldy Ferenc* építész önzetlen áldozatvállalásával megkezdték az építkezést. Ez áthúzódott a következő évre, az épület ünnepélyes felavatására 1938. június 5-én került sor: pünkösddvasárnap délelőtt dr. Strommer Viktorin tihanyi apát felszentelte az építményt. Az ünnepségen jelen volt Hómann Bálint vallás és közoktatásügyi, továbbá Reményi Schneller Lajos pénzügyminiszter is.

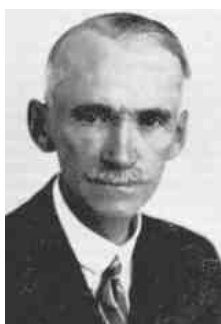
Az HYC klubház egykor

A HYC szervezte az első balatoni Kékszalag versenyt, 1934. július 27-én a pálya a Balatonfüred – Alsóörs – Keszthely – Balatonfüred táv. Bárki bármilyen vitorlással indulhatott. Az első helyet *Ugron Gábor* szerezte meg a Rabonbán 30-as tökesúlyos cirkálóval. A győztes a HYC díját nyerte, valamint árbocának csúcsán viselhette a klub által adományozott kékszalagot mindaddig, amíg a következő versenyen az első helyet el nem hódították tőle. (A második versenyt *Kovács Béla* nyerte 22-es versenyjolléval. 1955-ben állította fel az igen hosszú ideig érvényben volt, 10 óra 40 perces csúcsot Németh István a Nemere II 75-ös cirkálóval a 10. balatoni Kékszalag regattán, az egész nap kitartó erős északi szélben. Ezt a legendás rekordot csak 2012-ben sike-

rült hivatalosan megdönteni egy karbon építésű, kétár-bocos katamaránnal. Európa leghosszabb távú és leg-régibb tókerülő versenyén az induló hajók száma újabban már 600 körüli, mintegy 3000 versenyzővel.)

A HYC vezetősége

Hankóczy Jenő, a klub első elnöke

A klub első elnöke, *Hankóczy Jenő* 1939-ben meghalt (sírja a csopaki felső temetőben található), utána az ideiglenes elnökséget *Dr. Tuss Miklós* vette át. Őt követte *Iklódy Szabó János*, a Balatoni Halászati Rt. elnöke, akit az elnöki tisztségben a sebész kórházvezető, *Dr. Berzsenyi Zoltán* követett, aki a híres *Nemere* 40-es cirkáló tulajdonosa volt akkoriban. 1945-ben az elnök ismét *Dr. Tuss Miklós* lett. Az ő utolsó hajója volt a *Talizmán 6 R* jacht. Sokszoros magyar bajnokok versenyeztek a klub színeiben, 1940-ben a balatoni vitorlásklubok verseny-eredményeiben a HYC az első helyet foglalta el 8789 ponttal és 23 versenyzővel. A klubban vitorlázott 1940–1945 között *Heinrich Tibor* is, a Balaton akkori legeredményesebb versenyzője, *Kékmadár* (dr. Tuss Miklós építtette 1939-ben Hurricane néven) hajójával. *Káldy Ferenc* a Balatonfüred – Siófok gyorsasági versenyen *Kari* nevű 22-es tőkesúlyos versenycirkálójával 1936-ban, északi viharban 43 perc és 47 másodperces rekordot állított fel.

A nagy múltú, és a verseny-eredményekben igen sikeres Hungária Yacht Club vitorlástelepe és klubháza a II. világháború után idegen kezekbe jutott. A társadalmi egyesületek feloszlásával először a Vasas, 1947-től 1997-ig a Budapesti (majd BKV) Előre sportegyesület birtokába került. A társalgó fenyőfa gerendázatára festett eredeti „navigare necesse est” felirat helyére az államosítás után a „Becsüld meg, a népi demokrácia adta neked” feliratot festették.

Káldy Ferenc és leánya a Kari nevű hajóján
(A fénykép Káldy Mária tulajdona)

Noha a HYC versenyzői az Előrének nem lettek tagjai (igen sokan külföldre mentek), az Előre vitorlás szakosztálya a Balaton egyik vezető egyesületévé vált. A szakosztály élére *Kővári Károly* (Käfferstein Károly, Bécs, 1912. június 21. – Budapest, 1978. április 20.) vitorlázó, mesteredző, többszörös olimpikon síversenyző (1936: Garmisch-Partenkirchen, 1948: St. Moritz) került. 1933-ban a világbajnokságon a 9. helyezett magyar sífutóváltó tagja, 1934-től 1947-ig hétszeres magyar bajnok, 1933-tól 1950-ig tízszeres csapatbajnok. 1952-től az Előre sí- és vitorlás-szakosztályának mesteredzője, a szakosztályok élén a sportvezető és edző, a szervező, az irányító, a nevelő szerepében is kiváló volt. A Farkasréti temetőben a sírfelirata: „Ég veled tó... és sok barát... Tavon vitorlás, ég veled büszkeségem! Ég veled hegy! Fehér út! Eltűnök máris!” (Max Jacob: Búcsúzó vers). 1979 óta évente megrendezik a Kővári Károly vitorlás emlékversenyt.

Számos olimpikon és többszörös bajnok vitorlázott itt. Ugyancsak az Előre tagja volt *dr. Sándor Pál*, aki 1939-ben az első csillaghajót hozta a Balatonra Ausztriából, és sokáig a csillaghajós flotta doyenje volt. Több további csillaghajó, valamint repülő hollandi, finn dingi, kalóz, kadett, moly, később optimist, lézer, 470-es, sudár és soling versenyhajó tartozott az egyesület flottájába.

Az Előre vitorlás szakosztálya 1999-ben ünnepelte fennállásának 50. jubileumát. 1997-ben privatizálták a telepet, a BKV Előre kiszorult onnan, a Hajógyári kikötőbe költözött. 2008. január elsején a szakosztály megszűnt. Az egykori terület sorsa egészen 2002-ig bizonytalan volt, akkor ismét vitorlázók kezébe került. A Hungária Yacht Club 2004. július 17-én *Gömbös Lóránd* elnökletével újjá alakult. *Andorka Rudolf* kapcsolataival sikerült svájci befektetőket találni, 2004-ben a Hungária Yacht Kft. új klubház tervezésére írt ki pályázatot. 2005 szeptemberében a tulajdonosi kör az eredetileg tervezett konyha-étterem elhagyását, s a lakásszám csökkentését kérte. A módosított tervek alapján 2006 elején kezdődtek meg a kivitelezési munkák, amelyek 2007 végén fejeződtek be.

Az új, átlátható és nyitott, a sétányról nézve alacsony ereszmagasságú épületegyüttes (17 apartman, 4 vízparti lakás, nagyméretű klubhelyiségek, üzletek, műhely stb.) jól illeszkedik a Zákonyi sétány és a Balaton között elterülő telken a partközeli új beépítés stílusához. A kert felől hajópadló jelleggel faburkolatot, illetve fehér vakolatot kapott. Az anyaghasználat meghatározóvá vált, hiszen a szomszédos telkeken azóta megépült Silver Hotel, illetve a BYC vitorlásokikötő épületeinél hasonló anyagokkal, egységes arculatú új városrész jött létre a vízparton.

Hajók, vitorlázók, eredményeik

A háború előtti flotta: Délibáb, Meteor, Emese, Kabala II., Helga, Nyíl, Sólyom, Lucifer I. és II., Karakán I., Kékmadár, Talizmán, Siroccó, Kaland tőkesúlyos hajók, 22-es, 30-as, 40-es, Európa 30-as cirkálók, valamint 25-ös túrajollek, 14-es jolle, 22-es versenyjolle. A HYC vitorlázói akkoriban: Antal Miklós, Antalfy Mihály, Baan Barnabás, Benacsek Jenő, Berzsenyi Zoltán, Czakó Tibor, Csohány György, Dabasi Halász Ervin, Danner János, Deér József és felesége, Deér Ödön, Fekete József, Gáborjáni József, Gallus Ernő, Grofcsik János, Hankóczy Jenő, Heinrich Tibor és felesége, Henger Ottó és felesége, Iklódi Szabó János és fiai, Jalsoviczky Lajos, Kaposi /Klaszek/ Ödön, Káldy Ferenc, Kemény Győző, Kerekes Lajos, Kerényi László, Kovács Andor, László, Krayner-Kraus Arnold és felesége, Krayner-Kraus Erich és Hilda, Matolai György, Mátyásfalvy Glatz Erik, P. Nagy Lajos, Ocskay Rezső, Szilárd, Rubsich Iván, Schimert György, Sebők Sándor, Skodai /Schuler/ István, Soproni Thurner János és Ferenc, Springer Kurt, Szalkay Béla, Szekrényesi Attila, Tahy Kálmán, Tervei Kálmán, dr. Tuss Miklós, Uhl Gyula, Vigyázó György, Weis Vilmos, Zabrák Viktor, Zettl Ágoston, Zrínyi Tamás.

Nemzetközi versenyen 1926-ban Triesztben, majd 1927-ben Balatonföldváron Heinrich Tibor és legénysége 22-es jollében az első helyet szerezte meg. Sokszoros magyar bajnok volt, az 1940 és 1944 közötti bajnoki győzelmeket a HYC tagjaként érte el. Hazánkat 1936-ban a berlini olimpián (Kielben) is ő képviselte, O-jolle osztályban a 7. helyen, 1937-ben az Európa Bajnokságon a 3. helyen végzett a 22-es versenyjolle osztályban.

A HYC felnőtt magyar bajnok kormányosok: Krayner Krauss Arnold (1935, 1937, 1938, 1939, 1940, 1942: 22-es cirkáló), dr. Tuss Miklós (1936, 1938, 1940: 30-as cirkáló), Dabasi Halász Ervin (1940, 1942: 25-ös túrajolle), Heinrich Tibor (1940: O-jolle, 1940, 1942: 22-es versenyjolle, 1942, 1943: 30-as cirkáló), Káldy Ferenc (1942, 1943: 50-es cirkáló), Rubsich Iván (1942: Balatoni 50-es cirkáló), Szalkay Béla (1942: kalóz).

A „Meteor” Hankóczy Jenő hajója

A „Kisnemere”

A kezdeti évek után nem sokkal sikeres vitorlás szakosztálya lett az Előrének, 1953-ban már bajnokságot nyert az egyesület színeiben hajózó Szabó Imre-Szokolay páros (22-es versenyjolle). Magyar bajnokságot nyertek még az Előrében: 1954: Papp László, Szemes György, Sebők Lajos (30-as cirkáló), Gregersen Hugó, Kerezsi Endre, Gyarmati László (Európa 30-as), 1955: Szemes György, Papp László (csillaghajó), Böröcz János, Fehér Gyula (15-ös túrajolle), 1956: 1955: Szemes György, Papp László (csillaghajó), Sziklai László, Hoffman László, Orbán Ferenc (Európa 30-as), 1957: Schömer András (finn ifi), id. Scharbert Gyula, Matics Emil (csillaghajó), Szabó Antal (25-ös túrajolle), Kékessy László (15-ös túrajolle), 1958: Schömer András (finn ifi), id. Scharbert Gyula, Matics Emil (csillaghajó), 1959: Kovács Béla (finn), Lajtha Ildikó, Morócz Réka (kalóz női), Lill István, Gyarmati László (kalóz), 1960, 1961: Gregersen Hugó, Gregersen Hugóné, Szántó (Európa 30-as), 1963: Litkey Balázs, Litkey Bence (repülő hollandi), Schömer Ervin (50-es cirkáló), 1966: ifj. Wels István (moly ifi), 1968: Hankó Almos, Kintzly Péter

(kalóz ifi), 1968, 1969, 1970: *Litkey Balázs*, *Litkey Bence* (repülő hollandi), 1970, 1972, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1982: *dr. Haán András* (finn), 1971: *Litkey Bence*, *Izsák Szabolcs* (repülő hollandi), *Scharbert Gyula* (finn dingi), 1977: *Kéri Gábor* (finn ifi), *Litkey Farkas* (optimist), 1978: *Dubniczky Attila* (optimist), *ifj. Matics Emil* (finn junior), 1979: *Zolnay György* (optimist), 1980: *Balla István* (optimist), 1980, 1981: *Dávid Sándor* (moly ifi), 1981: *Vezér Károly* (optimist), 1982: *Kis Péter* (optimist serd.), *Schömer Dávid* (optimist), *Pavlovits Dénes* (finn junior), *Dobó Ferenc* (moly ifi), *Izsák Szabolcs*, *Lehoczky János*, *Lénárd Péter* (cirkáló), 1983: *Pavlovits Dénes* (finn junior), *Makara Tamás* (moly ifi), *Izsák Szabolcs*, *Detre Zsolt*, *Lehoczky János* (cirkáló), 1984: *Stubits Dávid* (optimist serd.), 1986: *Litkey Farkas* (finn), *Nyáry Gyula*, *Nyáry Zsolt* (470-es és 470 junior), *Schömer Dávid* (moly ifi), 1987: *Argay Attila* (repülő hollandi), *Tuss Miklós*, *Dávid Sándor*, *Sardu Krisztián* (soling), *Nyáry Gyula*, *Nyáry Zsolt* (470-es), *Stubits Dávid* (moly ifi), 1988: *Litkey Botond*, *Köles Gábor* (repülő hollandi), *Nyáry Gyula*, *Nyáry Zsolt* (470-es), 1988, 1989: *Izsák Szabolcs és Marcell*, *Lehoczky János*, *dr. Payr Húgó* (30-as cirkáló), 1989: *Nyáry Gyula*, *Nyáry Zsolt* (470-es), *Litkey Farkas* (finn dingi), *dr. Galgóczy Tamás*, *Vezér Károly*, *Kiss Gábor* (sudár), 1990-ben *Nyáry Gyula*, *Nyáry Zsolt* (470-es), *Schömer András* (finn), *dr. Galgóczy Tamás*, *Vezér Károly*, *Kiss-szölgyémi Ferenc* (sudár), 1991-ben *Eszes Bernadett* (E-jolle), *Hajdú Balázs* (S-jolle ifi), *dr. Galgóczy Tamás*, *dr. Payr Húgó*, *Vezér Károly* (sudár), *Stubits Dávid* (S-jolle), *Nyáry Gyula*, *Nyáry Zsolt* (470-es), 1991, 1992: *Izsák Szabolcs és Marcell*, *Lehoczky János*, *Lehoczky Tivadar* (30-as cirkáló), 1992: *Litkey Botond*, *Vezér Károly* (repülő hollandi), *Stubits Dávid* (S-jolle), *Nyáry Gyula*, *Nyáry Zsolt* (470-es), 1993: *Eszes Tamás* (lézer), *Hajdú Balázs* (finn junior), *Litkey Farkas*, *Kelen Tamás*, *Réczy Gusztáv*, *Bakóczy Kálmán és Zoltán* (összevont cirkáló), *Nyáry Zsolt*, *Kis-szölgyémi Ferenc* (470-es), *Vadnai Péter* (S-jolle), 1994: *Eszes Tamás* (lézer ifi), *Hajdú Balázs* (finn junior), *Litkey Farkas* (finn), *Hajdú Balázs*, *Hegymegi Csaba* (kalóz ifi), *Litkey Botond*, *Lehoczky Gábor* (470-es), Bajnokok bajnoksága: *Litkey Farkas*, 1995: *Eszes Tamás* (S-jolle és lézer), *Litkey Farkas* (finn), 1996: *Litkey Botond*, *Nyáry Zsolt* (470-es), *Litkey Farkas* (finn), *Szekeres László*, *Frigyer Marietta*, *Pető Endre*, *Lehoczky Gábor* (25-ös túrajolle), 1997: *Litkey Farkas* (BX), *Majthényi Zsombor*, *Halom Ádám*, *Juhász Károly*, *Rényi Vámos Ferenc* (50-es cirkáló), *Goszleth Marcell*, *Szörényi Ádám* (470-es junior), *Wossala György*, *Kovácsi László*, *Vezér Károly* (soling), *Litkey Farkas és Árpád*, *Pető Endre* (BX), Bajnokok bajnoksága: *Majthényi Zsombor*, 1998: *Majthényi Zsombor* (50-es cirkáló), 1989, 1999, 2000: *Wossala*, *Kovácsi*, *Vezér* (soling), 1999:

Tímár Péter (sudár regatta), 2000: *Pál Gaszton* (lézer), *Litkey Árpád* (Yacht), 2001: *Pavlovits Dénes*, *Lovas Péter*, *Lovas Samu* (Yacht), *Payr Anna* (470-es), *Pál Gaszton* (finn), 2006: *Bisztray Frigyes és András* (25-ös jolle).

Nemzetközi versenyeken is eredményesek voltak, *Eszes Tamás* 1994-ben Európa-bajnoki bronzérmes lett lézer osztályban. 1992-ben *dr. Galgóczy Tamás* szenior világbajnok volt, 1992-ben *Galgóczy Tamás* és *Nyáry Gyula* Balatonalmádiban, 1994-ben *Galgóczy Tamás* és *Nyáry Zsolt* Ruthlandban nyert világbajnokságot. 2000-ben *Wossala György*, *Kovácsi László*, *Vezér Károly* (Masters VK Izola I. hely). Számos olimpián is részt vettek BKV-s vitorlázók (1972 München: *Litkey Bence*, *Izsák Szabolcs*, 1976: Montreal: *Haán András*, 1988 Szöul: *Nyáry Zsolt*, *Nyáry Gyula*, 1992 Barcelona: *Nyáry Zsolt*, *Nyáry Gyula*, 1996 Atlanta: *Wossala György*, *Vezér Károly*, *Nyáry Zsolt*, *Litkey Farkas*, *Litkey Botond*, *Kovácsi László*, *Eszes Tamás*, 2000 Sydney: *Szörényi Ádám*, *Goszleth Marcell*, 2004 Athén: *Payr Anna*).

2006-ban *Pál Gaszton* (Balaton Bajnokság I. hely [finn dingi], MOL Kupa I. hely), *Hegedűs Fanni* (Balaton Bajnokság I. hely [lézer radiál], Év Vitorlásnöje).

A klubház napjainkban, a Zákonyi sétány felől

Az Előre kék-sárga színeiben rajthoz állt versenyzők: *Aklan András és György*, *Andor Szilárd*, *Antal Gábor*, *Argay Attila*, *Bajai András*, *Bakóczy Zoltán*, *Bakos Anikó*, *Balla István*, *Balogh Dalma és György*, *Baltazar Emil*, *Bánkuty Gábor*, *Béla*, *Bara Károly*, *Bérces Zsuzsa*, *Bydeskuthy László*, *Bisztray András*, *Balázs*, *Frigyes*, *György*, *Boross Béla*, *Botond László*, *Böröcz János*, *Bujdosó László*, *Czégai Péter*, *Csemba László*, *Csernussi Endre*, *Csiha László*, *Csoltó Ákos*, *Csury Zoltán*, *Dávid Mariann és Sándor*, *Dobó Ferenc*, *Dolesch Iván és felesége*, *Domján László*, *Domonkos László*, *Dubniczky Attila*, *Endrédy Marcell*, *Eszes Bernadett és Tamás*, *Farkas Judit és Márk*, *Fehér Gyula*, *Finácsy Péter*, *Fischer Ottó*, *Fónod Ákos*, *Frigyer Marietta*, *Fülöp Péter és Iván*, *Gádorfalvi Luca*, *Galgóczy Ferenc*, *Gábor*, *Tamás*, *Goszleth Marcell*, *Göbel Miklós*, *Gömös Lóránd*, *Gregersen Hugó és felesége*, *Gyarmati László és István*, *Haán András*, *Hajdú Balázs*, *Halom Ádám*, *Hankó Álmos és Zsombor*, *Harsai Gábor*,

Hatyka Varga Attila, Hegedűs Fanni, Hegymegi Csaba, Hoffman László, Huszár Tibor, Izsák Marcell és Szabolcs, Jankovich István, Jávör György, Juhász Károly, Kádár András és Gábor, Kalmár Ildikó, Kékessy László, Kelemen Tamás, Kerezsi Endre, Kéri Gábor, Kintzly Péter, Király László, Kis Péter, Kiss Gábor és Tamás, Kiss Irén, Kis-szölgyémi Ferenc, Koltay Gusztáv, Kovács Béla és Róbert, Kovácsi László, Kozma István, Köles Attila és Gábor, Kővári Enikő, Kővári Károlyné (Szendrői Ildikó), Krasznai Attila, Kutassy László, Lajtha Ildikó, Lehoczky Gábor és János, Tivadar, Lembóczky György, Lill István, Litkey Árpád, Balázs, Bence, Botond, Farkas, Miklós, Lovas Bence, Péter, Samu, Magyar Vilma, Majthényi Zsombor, Makara Tamás, Marosújvári András, id. és ifj. Matics Emil, Melegh Ákos, Molitor Sándor, Molnár, Morócz Réka, Nádai László, Nyámádi, Nyáry Gyula és Zsolt, Nyíri István, Orbán Ferenc és Gábor, Pál Gaszton, Papp László és Szilárd, Pavlovits Dénes, Payr Anna, Egon és Húgó, Perneszt Péter, Pethő Lászlóné, Pethő Katalin, Pethő Endre, Pettenkoffer Sándor, Pomucz János, Pödör László, Rácz János, Reischl Andrea és Gábor, Rényi Vámos Ferenc, Réthy Ákos, Ribarics Pál, Sáfrán Csaba, Sándor Pál, Sardu Krisztián, Sass Zoltán, Schäfer Elemér, Schaffer Ferenc, id. és ifj. Scharbert Gyula, ifj. Scholtz Imre, Scholtz Richárd, id. és ifj. Schömer Ervin, és András, Dávid, Norbert, Schulek János, Sebők Lajos, Selley Gusztáv, Sin János, Stubits Dávid és János, Szabó Antal, Barna, Imre, István, Szekeres László, Szellő Balázs, Szemes György, Szendrői

Nándorné, Sziklai László és Péter, Szkalla Edit és Ilona, Szokolay, Szőcs László, Szörényi Ádám, Takács Gusztáv, Tímár Péter, Topolánszky Ádám és Ákos, Tóth Zsolt, Tóthmátyás Tibor, Tótpál Dénes, Tőkés Sándor, Tuss Miklós és Réka, Vadnai Péter, Várady Szabó János, Vas Péter, Vezér Károly, ifj. Wels István, Weöres László és Tibor, Wossala György, Zalka Péter, Zolnay György, Zsámboki Jenő.

Az Előre tisztségviselői. Edzők: Kővári Károly, Erdélyi István, Lovas András, ifjúsági: Hegedűs Tibor, Magát János. Szakosztályvezetők: Wels István, dr. Galgóczy Tamás, Schaffer Ferenc. Motoros vezetők: Fodor Péter, Szabó István, Gádorfalvi Károly, Fátrai Tamás. Hajóácsok: Osváth Tibor, Németh Károly. Kertész: Kötél Ferenc.

Ma a HYC színeiben a *Madicken* (DB1 34 lábas 3.5 t versenyhajó; Martinyi Aladár, Nagy Zsolt, Valkó András, Bár Dániel, Beck Gergő, Dániel Marcel, Dorika, Nagykovácsi Tibor, Vincze Gábor, Kövendi Zsófia, Valkó András, Boor Dániel), a *Bulldog* (Börensén versenycirkáló), a *Josephin* (sudár regatta), a *Manöken* (30-as versenycirkáló; Gömbös Lóránd, Horgos Tamás, Tamás István, Futó István), az *Ultramarin*, illetve *Jampec* (dragon; id. és ifj. Andorka Rudolf, Andorka Rafael, Futó Gábor, Nika Miklós) és egy *kalóz* (Gömbös Lóránd), valamint egy *katamarán* (Andorka Rudolf, Hortobágyi Gábor) indul a versenyeken. 2012-ben a Kékszalag versenyen Gömbös Lóránd osztálygyőzelmet aratott (33-as fleet), 2014-ben magyar bajnokságot nyert (22-es cirkáló).

A klubház napjainkban a Balaton felől

Források:

- A fürdőtelep pünkösde. = *Balatonfüred*. 1938. június 11., 1–2. p.
 A Hungária Yacht Club Balatonfüreden telepedett le. = *Balaton Kurir*. 1936. dec. 23. (51–52: 20).
 A Hungária Yacht Club kiküldött bizottsága. = *Balatonfüred*. 1937. március 20. 4. p.
 A Hungária Yacht Club ünnepi közgyűlése. = *Balaton Kurir*. 1937. február 24., 6. p.
 Felavatták a Hungária Yacht Club-ot. = *Balatonfüred*. 1938. június 4., 3. p.
 Id. Peremartoni Nagy Sándor: *A balatonfüredi Hungária Yacht Club története* [gépirat, Városi Helytörténeti Gyűjtemény]. <http://www.hyc.hu/index.php/tortenet>.
 Rácz János: *Füred és a balatoni hajózás*. (Füredi História 2014/2. sz.).
 Új vitorlás klubház épül. = *Balatonfüred*. 1936. december 5., 3. p.
 Vitorlafelhúzó ünnepély és klubavatás Balatonfüreden. = *Balaton Kurir*. 1938. június 8. (23: 2).
 Vitorlás eredmények 1921–1997. Budapest, 1998.

75 ÉVE ÍRTA A „BALATONFÜRED” CÍMŰ ÚJSÁG

Elindultak az első telepések Balatonfüredre. A vármegyei közjóléti szövetkezet akciója révén telepítés indul meg belső Zalából a Balaton vidékére. Vasámap reggel indította útnak dr. Fehér János tb. főszolgabíró, közjóléti előadó az első telepeseket Zalaegerszegről. Kilenc munkás utazott a közjóléti alap költségén Balatonfüredre, hogy itt munkát, elhelyezkedést találjanak maguknak. Mindnyájan többgyermekes családfők, akik most megismerkednek majd az új helyzettel s aztán családjaik is utánuk költözködnének, hogy a munkáscsaládok részére felépítendő új otthonokban folytassák tovább a nemzet erősítését. Szerdán a vármegyei közjóléti szövetkezet állandó tevékenységének folyományaképpen dr. Fehér János tb. főszolgabíró, közjóléti előadó újabb telepeseket szállítatott Balatonfüredre. Ezuttal már a munkavállalók családjukkal együtt indultak új lakóhelyükre. Két család Zalaegerszegről, kettő pedig Bocföldéről kelt útnak, hogy a vármegye által építendő új otthonukban élvezzék a szociális gondoskodás áldásait.

(1940. április 6.)

Ideje már áthelyezni a piacteret. Újból szóba került a piactér áthelyezése. Természetesen a régi konzervatívoknál heves ellenzésre talált ismét ez a terv, pedig semmi elfogadható érvet nem tudnak felhozni állásfoglalásuk védelmére. Csupán talán azt, hogy a nagymamák is ott árúsítottak és vásároltak. Egészségi és szépi szempontról ma már ugyancsak nincs helye a piacnak a mostani téren, más annak a rendeltetése. Nem tűrhető az, hogy heti két napon át az emberek ezen a főtéren térdig járjanak a szeméthyen és a piszokban. Nem tűrhető az sem, hogy a piacteret átszelő kocsiúton haladó szekerek pora belepje az eladásra szánt élelmi cikkeket. Ezt a teret fásítani és virágosítani kell nemcsak egészségi szempontból, hanem az idegenforgalom miatt is. A mostani vásártér aljánál, a református elemi iskola mögött, alkalmas tér kínálkozik új piactér létesítésére. A község vezetőségének szép terve van, hogy ezt a teret kényelmessé, széppé és higiénikussá tegye. Talán a szeles voltát lehetne kifogásolni. Erre nézve is meg van a község vezetőségének a terve: egy szélfogó kerítés, vagy fal formájában, sőt a tér locsolása sem ütközik nehézségbe. Meg kell valósítani a piactér áthelyezésének tervét, de mielőbb.

(1940. április 27.)

Fényes ünnepség keretében iktatták be Gidró Bonifácot tihanyi apátúri méltóságába. Vasámap délelőtt ünnepélyes keretek között iktatták be a tihanyi bencés kolostor új apátját, Gidró Bonifácot. Az ünnepség szentmisével kezdődött, mise közben az ünnepi beszédet Hajdu Lukács bencés tanár, az újjapát volt komáromi rendtársa mondotta. A beiktatási ünnepségen résztvett József Ferenc királyi herceg, dr. Czapik Gyula veszprémi megyéspüspök, Endrédi Vendel zirci apát, Pannonhalmáról dr. Niszler Teodóz alperjel, Zalából vitéz gróf Teleki Béla főispán, dr. Brand Sándor alispán és az ország más részeiből is számos előkelőség. Az

ünnepélyes beiktatást a kolostorban díszbéd követte. Az első felköszöntőt az új apát mondotta a pápára és a kormányzóra. Vitéz gróf Teleki Béla főispán a kormány, az apátság perjele az apátság, Endrédi Vendel zirci apát a cisztercita rend nevében üdvözölte az új tihanyi apátot. Zala megye közönségének üdvözlét dr. Brand Sándor alispán, a volt bencés diákokét pedig József Ferenc királyi herceg tolmácsolta.

(1940. május 11.)

Füredről ... A kellemetlen májusi idő ellenére a fürdő látogatott volt; az üdülőházak, a pensiók is megnyíltak, a rendi intézményekben a vendégek száma körülbelül a múlt évi június eleji színvonalon mozog, viszont a későbbi időpontokra az érdeklődés jóval nagyobb a tavalyinél <sic!>. Az Esterházy birtok tulajdonosa partmenti birtoka parcellázását, mely az utóbbi években szünetelt, újra megkezdte.

(1940. június 8.)

Levél a Szerkesztőhöz. Bizonyára Szerkesztő úr is tudja, hogy három jó ásványvíz forrás van a határunkban: A Tolnay-, a Pöfögő- és a Pojányi <sic!> forrás. Utóbbi dús szénsavtartalmával, a legjobb. Nos, a Pöfögő is, meg a Pojányi is szét van dűlve. Csak igazán gonoszlelkű komiszok követhetnek el ilyen duhajtságot. Hiszen azok a források az üdítő vizükkel, csak javára vannak a hosszájuk <sic!> járulóknak. Amikor az állam megvásárolta a forrásokat és közvetlen környéküket, bizonyára a dolgozó munkásokra is gondolt, – így biztosítva mindenki számára a szabad használatot. – Nagyon csodálom, hogy sem a község nem gondoskodik a szétdűlt kútberendezések helyreállításáról, – sem pedig kiváló csendőrségünk nem juttatta a törvény kezére a közvagyon rombolóit. Szerkesztő urat kérem, tartsa ébren a község nevezetes forrásainak közérdekű ügyét, s hasson oda, hogy a kutak használhatók legyenek, szétdűlőik pedig elnyerjék méltó büntetésüket. Balatonfüred, 1940 május 30.

Barla-Szabó Dezső.

(1940. június 15.)

Füredről ... Özveggy Györfly Józsefné (a volt Szántó vendéglő új bérője) pompásan berendezett és megnagyobbitott üzemében májtól kezdve a nyár folyamán Balog Jancsi zenekara muzsikál. Ügyes, igen okos újítás a vendéglőnél a part felé való terjeszkedés: tényleges, természetes próbálkozás a Füreden eddig nélkülözött parti vendéglő megvalósítás felé.

A volt Györfly-féle parti kávézó helyén egészen új, nagyon csinos kioszk épült. Bérője özv. dr. Miklovicz Dezsőné, a kioszkot előreláthatólag e hó végén nyitja meg.

(1940. június 22.)

Válogatta: Elek Miklós

Szerkesztői megjegyzés: A szöveg szó szerint megegyezik az eredetivel, de a mai helyesírási szabályoknak megfelelően ártítottuk.

TÓTH-BENCZE TAMÁS

PÓTLÁS A „BALATONFÜRED EMLÉKJELEI” CÍMŰ KÖNYVHÖZ

Helye: Balatonarácson, a Koloska-völgy bejáratánál, a Koloska és a Béke utcák találkozásánál.

Felirata: „Kutas Árpi / fája”

Ültetve: 2011. november 13.

Fa faja: kőris.

Tábla anyaga: permi vörös homokkő.

A 2010-ben elhunyt alpolgár mester, Kutas Árpád emlékére ültette a fát az arácsi asszonyok Bazsó Istvánné vezette csoportja. A fát Bazsó Istvánné vásárolta.

Megjegyzés: a 39. (2014/4.) számban néhány emlékjel esetében az adatokat hiányosan közöltük. Időközben a feltett kérdésre a válasz (részben) megérkezett. Eszerint az emlékfák tábláinak anyaga: süttöi mészkő. A Buzánszky Jenő által ültetett fa faja: rózsaszín virágú vadgesztenye (*Aesculus carnea*); Anand Sharma-emlékfa: japán díszcserecsznye (*Prunus serrulata* 'Kanzan'); a Kalyan Banerjee-emlékfa fajtát nem tudták megadni.

Helye: a füredi panteonban, az Árkád Hotel bejárata előtt.

Felirata: „Kosztolányi Dezső / író, költő / 1885–1936 / balatonfüredi látogatása emlékére / állította Balatonfüred Város Önkormányzata. / 2015. / <<Egy tettet nem lehet megmagyarázni se egy okkal, se többel, / hanem minden tett mögött ott az egész ember, a teljes életével>>”

Anyaga: márvány.

Felavatva: 2015. március 24.

Avató: Hári Lenke alpolgármester és Tolnai Ottó Kossuth-díjas író-költő.

Kosztolányi Dezső István Izabella (Szabadka, 1885. március 29. – Budapest, 1936. november 3.) író, költő, műfordító, kritikus, esszéista, újságíró, a Nyugat első nemzedékének tagja. Jelenlegi ismereteink szerint 1911 júliusa végén és augusztusa elején járt Balatonfüreden, későbbi feleségét, az akkor színésznőként itt fellépő Harmos Ilonát látogatta meg a fürdőhelyen. Balatonfüredi témájú írásáról nincs tudomásunk, de a Balaton sem szerepel munkáiban igazából, csak megemlíti néhányszor a magyar tengert. (Bővebben: Földesdy Gabriella: *Ilonka és Dezső Füreden*. In: *Füredi História*. 2010/1. szám, 24–27. p.)

Az emléktábla leleplezése előtt Baranyi Péter színész szavalta el Kosztolányi „Ha volna egy kevés remény” kezdetű költeményét, majd az avatást követően Tolnai Ottó beszélt Kosztolányiról, illetve a Kosztolányi családhoz fűződő kapcsolatáról. A tábla állítását ő javasolta a város vezetésének.

TÓTH-BENCZE TAMÁS

A 2015. ÉV MÁSODIK NEGYEDÉVÉNEK KIEMELT ÉVFORDULÓI

április

2005. április 8.

10 éve

Megalakult a Balatonfüredi Reformkori Hagyomány-örzők Társasága, azzal a szándékkal, hogy a város reformkori hagyományait felélessze, ápolja és továbbörökítse. Jelenleg 52 tagja van.

2010. április 9.

5 éve

Balatonfüreden meghalt Pálffy Károly, Balatonfüred város első tanácselnöke. Kővágóörsön született 1924. január 1-jén. Balatonfüred város első tanácselnöke volt, és ezt a tisztséget 1974-ig töltötte be. (Bővebben: *Balatonfüredi életrajzi lexikon*. 166–167. p.)

1940. április 11.

75 éve

Született Dunaalmáson Horváth Ernő, tanár, a fúvószenekar karnagya, Pro Urbe-díjas (1995), a város díszpolgára (2002). Az 1960-as évek elején pályakezdőként Balatonfüredre került, az állami általános iskolába (ma Református Általános Iskola), ahol haláláig dolgozott. 2002. november 17-én hunyt el Iregszemcsén. (Bővebben: *Balatonfüredi életrajzi lexikon*. 65–96. p.)

1940. április 14.

75 éve

Született Sátoraljaújhelyen Szekér Ernő füredi lokálpatrióta. 1967 nyarán került Balatonfüredre. Sokat tett a város múltjának értékeinek megmentéséért. Balatonfüreden hunyt el 1988. augusztus 9-én. (Bővebben: *Balatonfüredi életrajzi lexikon*. 205–206. p.)

1965. április 15.

50 éve

Kaposváron meghalt dr. nemesszeghi és alsósztrigovai Rimay László Attila járásbírósi elnök. Sátoraljaújhelyen született 1882. október 6-án. 1929. július 6-án a balatonfüredi járásbírósi elnökének nevezték ki. (Bővebben: *Balatonfüredi életrajzi lexikon*. 185. p.)

1790. április 17.

225 éve

Oesterreicher Manes József fürdőorvos javaslatára elrendelték egy új fürdőépület építését, amely 1794-ben elkészült.

2010. április 17.

5 éve

Rangos műemlékvédelmi elismerést, ICOMOS-díjat kapott a Műemlékvédelmi Világnapon a balatonarácsi CBA üzlet és kávézó, melyet egy fiatal füredi építész, Vér Péter tervezett.

1865. április 18.

150 éve

Hegedüs Imre és felesége megvásárolta Széchenyi Ferenc 1782-ben elkészült arácsi kastélyát.

1990. április 18.

25 éve

Felavatták Németh László (Nagykanizsa, 1901. április 18. – Budapest, 1975. március 3.) emléktábláját a

füredi Panteonban. A táblán elhelyezett plakett Borbás Tibor alkotása. (Bővebben: *Balatonfüred emlékjelei*. 84. p.)

1940. április 22.

75 éve

Balatonfüreden meghalt özvegy Sváb Lajosné postamesternő. Zircen született 1856. december 9-én. 1888-tól szolgált a füredi postahivatalban, több mint 4 évtizedig. 1932-ben Arácsra helyezték át. Nyugalomba (1933) vonulása alkalmával a kereskedelemügyi miniszter elismerésben részesítette. Sváb Lajos (1837 – 1895) balatonfüredi katolikus néptanító második felesége volt.

1990. április 22.

25 éve

A füredi vitorlázók kezdeményezésére megalakult a Balatonfüredi Sport Club hat szakosztállyal. Először Simon Károlyt választották meg. A vitorlázók később kiváltak és önálló sportegyesületet alakítottak. (Bővebben: *Füredi História*. 2015/1. sz. 9–17. p.)

1815. április 25.

200 éve

Született Pápán Györök György, az első füredi újság, az 1861–63 között megjelent Balaton-Füredi Napló kiadója, szerkesztője. 1888. szeptember 27-én hunyt el Tisza Abádon. (Bővebben: *Füredi História*. 2013/3. sz. 31–32. p.)

1965. április 25.

50 éve

Balatonfüreden meghalt Dicenty Dezső, a magyar szőlész és borászat sokoldalú tudósa. 1879. október 16-án született Szekszárdon. 1945 után nyugdíját megvonták, Budapestről kitelepítették. Füreden élt haláláig nehéz körülmények között. **25 éve, 1990. április 20-án** a Bajcsy-Zsilinszky utcai református temetőben felavatták a sírjára állított emlékkövet. (Bővebben: *Balatonfüredi életrajzi lexikon*. 56–57. p.; *Balatonfüred emlékjelei*. 221. p.)

1815. április 28.

200 éve

Született Pakson dr. Orzovenszky Károly a 48-as szabadságharc orvos őrnagya. 1853. február 20-án nevezte ki a pannonthalmi főapát a füredi Sava-nyúvíz fürdőorvosának. (Bővebben: *Füredi História*. 2010/1. sz. 15–17. p.)

2005. április 29–30.

10 éve

Jubileumi szakmai napokat tartottak a Széchenyi Ferenc Kertészeti Szakképző Iskola fennállásának 70. évfordulója alkalmából. Ennek keretében **29-én** az tanintézet udvarán az elhunyt tanárok és diákok emlékére kopjafát avattak. Az emlékművet Szalay László faragó készítette. Továbbá ezen a napon felavatták Mónus Béla „Mese a szőlőről” mészkőből készült szobrát az iskola udvarán.

2010. április 30.**5 éve**

A tagság kezdeményezésére megszűnt a Balatonfüred–Csopak Tája Szövetkezet. 1982-ben döntött a füredi termelőszövetkezet a Csopak Tája Szövetkezethez való csatlakozás mellett. 1983. január 1-én megalakult a Balatonfüred–Csopak Tája Mezőgazdasági Termelőszövetkezet. A végelszámolási eljárás 2010. július 31-én fejeződött be.

2010. április**5 éve**

Az új talapzat elkészítésével befejezték a Kovászna parkból (1991-ben avatták fel) áthelyezett II. világháborús emlékmű (Paulikovics Iván alkotása) felállítását a Bajcsy Zsilinszky utcai köztemetőben, az új ravatalozó mellett. Újraavatus nem volt. *(Bővebben: Balatonfüred emlékjelei. 49. p.)*

május**1890. május 4.****125 éve**

Született Gerjenben Papp György orvos. Az 1940-es évek elejétől Füreden élt. A II. világháború alatt katonaszökevényeket és zsidó munkaszolgálatosokat bújtatott. Házában TBC ellenőrzős és kivizsgáló rendelőt állított fel a menekülteknek. Balatonfüreden halt meg 1957. december 28-án. *(Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. 169–170. p.)*

1990. május 5.**25 éve**

Zászlószentelést tartottak a Tűzoltó Egyesületnél a 100 éves jubileum alkalmából.

1965. május 6.**50 éve**

Balatonarácson meghalt ifj. vitéz dr. Somogyi Béla ügyvéd, gazdálkodó. Nagyváradon (ma: Oradea, Románia) született 1894. december 4-én. Balatonfüredre apja (id. Somogyi Béla) arácsi birtokszerzését követően látogatott el. Az ő vendége volt itt 1932-ben és 1933-ban Gömbös Gyula. *(Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. 197–198. p.)*

2010. május 7.**5 éve**

Megnyílt a felújított Jókai Emlékház (1870), valamint a könyvtárból kivált helytörténeti gyűjtemény anyagára alapozott új Városi Múzeum (Városi Helytörténeti Gyűjtemény és Kiállítóhely) a Blaha Lujza u. 3. sz. alatti egykori fürdőigazgatói villában (1912–13), a Balatonfüred Kulturális Nonprofit Kft. részeként.

2005. május 13.–június 7.**10 éve**

Kiállítást rendeztek a Kerek templomban: „A bencések 200 éve Füreden” címmel.

2005. május 15.**10 éve**

Megtartották a Muzsikáló Füredi Esték első koncertjét a Jókai Emlékház kertjében.

1990. május 16.**25 éve**

A róla elnevezett általános iskola udvarán leleplezték Eötvös Loránd (Buda, 1848. július 27. – Budapest, 1919. április 8.) mellszobrát, Borbás Tibor

alkotását. *(Bővebben: Balatonfüred emlékjelei. 25. p.)*

1915. május 17.**100 éve**

Kolontár–Lörintpusztán meghalt Váli Mária (Peti Józsefné) emlékiratíró, Jókai Mór unokahúga. 1840. november 19-én született Komáromban. 1857 nyarán szüleivel és Jókaiékkal öt napot töltött Füreden (ez volt Jókai első balatoni útja) s az író kísérlője volt. *(Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. 228–229. p.)*

1990. május 19.**25 éve**

Balatonfüreden rendezték meg a magyar borrendek első találkozóját a csopaki kongresszust követően.

1995. május 20–21. 20 éve A XI. Európai bányász-kohász találkozót Füreden tartották meg. **21-én** a találkozó emlékére fát ültettek a Tagore sétányon.

1965. május 23.**50 éve**

Felavatták Lóczy Lajos (Pozsony, 1849. november 4. – Balatonfüred, 1920. május 13.) emléktábláját a róla elnevezett gimnázium épületének falán. *(Bővebben: Balatonfüred emlékjelei. 77. p.)*

2010. május 29.**5 éve**

Vaszary Kolos hercegprímás felújított egykori nyaralójában (1892) új városi kulturális intézményt adtak át a nagyközönségnek Vaszary Galéria elnevezéssel, a Balatonfüred Kulturális Nonprofit Kft. részeként.

2005 májusában**10 éve**

Megnyílt az Annagora bevásárlóközpont.

június**1940. június 1.****75 éve**

Id. Honti József (Székesfehérvár, 1904. augusztus 29. – Budapest, 1979. november 11.) lett Balatonfüred vasúti állomásfőnöke. *(Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. 92–93. p.)*

1995. június 3.**20 éve**

A Fülöp ház (1816) épületét felújítását követően újra megnyitották: előbb Blahátrium, majd Art East Galéria néven kiállítóterem és szórakozóhelyek kaptak benne helyet. A kiállítóterem időközben megszűntek.

2010. június 4.**5 éve**

Trianoni emlékművet avattak a Kovászna parkban. A turulmadarat ábrázoló szobor Lugossy László alkotása.

2005. június 5.**10 éve**

Balatonfüreden meghalt Simon Bálintné kereskedő, költőnő. Pusztaföldváron született 1923. december 27-én. 65 évesen kezdett el verseket írni. *(Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. 195. p.)*

2010. június 7.**5 éve**

Meira Kumar, az indiai parlament alsóházának elnöke vezetésével indiai küldöttség ültetett emlékfát a

Tagore sétányon. (Bővebben: Füredi História. 2014/4. sz., 27. p.)

2010. június 8.

5 éve

Székesfehérváron meghalt vitéz Somogyi Pál, egykori bombázó-repülő hajózó szerelő-lövész, füredi gazdálkodó. Balatonfüreden született 1920. június 12-én. A katonai repülést választotta élethivatásnak, részt vett a II. világháborúban. (Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. 198. p.)

1965. június 13.

50 éve

Veszprémben meghalt Godzsa Mihály molnár. Nagyódoson született 1887. április 16-én. Balatonfüreden 1926-ban bérbe vette a Siske utcai Ivanovics-malmot, majd 1930-tól – a mai Arácsi úton, ma már nem álló (helyén üzletközpont épült) – Vörös János 1913-ban épült műalmát. (Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. 79–80. p.)

2005. június 13.

10 éve

Átadták a felújított Esterházy strand Farkasdy Zoltán (1923–1989) építésről elnevezett nyugati szárnyát. Az ő tervei felhasználásával építették át 1961–1962-ben a strandot.

1890. június 20.

125 éve

Balatonfüreden meghalt Nagy Áron. Nagyborosnyón született 1854-ben, a keresztelés dátuma: április 27. Az 1870-ben létrehozott Balaton-Füredi Szeretetház szegénynevelői tanfolyamát 1872-ben sikeresen elvégezte, így 1873-ban az intézet családánítójának választották. Az első igazgató, Wéber

Ede távozása után, 1876. augusztus 1-jétől haláláig igazgatta a szeretetházat. (Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. 154. p.)

1990. június 22.

25 éve

Moszkvában meghalt Ilja Mihajlovics Frank, Nobel-díjas szovjet fizikus. 1908. október 23-án született Szentpéterváron. 1972 augusztusában Budapesten tartották meg a nemzetközi atomfizikai konferenciát, melynek ő is vendége volt. Ekkor Füredre is el látogatott, ebből az alkalomból emlékfát (nagylevélű hárs) ültetett a sétányon, a Nobel-díjasok ligetében. (Bővebben: Balatonfüred emlékjelei. 163. p.)

1990. június 23.

25 éve

Az 1894-ben alakult, és 1949-ben megszüntetett Balatonfüred és Vidéke Iparosok Körének (Balatonfüredi Iparoskör) jogutódjaként 12 taggal Zákonyi Tünde kozmetikai szalonjában megalakult a helyi Szolgáltató Ipartestület.

1890. június 24.

125 éve

Született Dunaharaszttiban erdőbaktai Baktay (1925-ig Gottesmann) Ervin, Kelet (India)-kutató. Többször járt Balatonfüreden. 1956-ban a Tagore-szobor avatásakor ő volt az indiai küldöttség tolmácsa és kalauza. 1963. május 7-én hunyt el Budapesten. A Farkasréti temetőben helyezték végső nyugalomra.

2005. június 25.

10 éve

Felavatták a bronzból készült új Tagore-szobrot, Shri Gautam Pal alkotását a sétányon, a régi talapzatán. A régi szobor (1956) a szívkörházba került.

BALATONI HALAINK

A **vörösszárnýú keszeg** 'Scardinius erythrophthalmus' szálkás, kisebb keszeg. Igazi élőhelye a sekély, növényzettel gazdagon benőtt tó. Rendszerint a bodorkával együtt fogják, és attól meg sem különböztetik. Húsminősége elég gyenge, ráadásul nagyon szálkás. Neve a magyar írásbeliségben igen korán felbukkan, már 1525-től adatolható a *voros szarnyu keszeg*. E halfaj úszói élénk-vörösek, ezekről kapta nevének faji jelzőjét.

Társneve a *pirka*, *piroska*, *piroslókeszeg*, hasonneve a *pirosszárnýú hal*. Van a népnyelvben *gilisztás keszeg*, *büke* és *nemzetihal* elnevezése is. Az utóbbinál a névadás alapja az, hogy ennek a kis halnak az uszonyai pirosak, oldala ezüstfehér, a háta pedig zöldes, a magyar nemzeti színről nevezték így el, Herman Ottó szerint Balatonfüreden.

-RJ-

BALATONI VÍZIVILÁG
LÁTOGATÓKÖZPONT
BALATONFÜRED

A **Bodorka Balatoni Vízivilág Látogatóközpont** a **Tagore sétány** északi oldalán a Balaton élővilágát bemutató ökoturisztikai látogatóközpont. 36 halfajt mutat be akváriumában. Az akváriumok melletti három nyelvű, érintőképernyős információs pontok részletes leírást adnak az akvárium lakóiról, válogatás látható az Adria élővilágából is.

Hétfőtől vasárnapig 9.00 és 19.00 óra között várja látogatóit.

Ne feledje el!

Nem minden az árban, hanem a jó, megbízható áruban rejlik! Ezt és abszolút pontos kiszolgálást kap

FEKETE üzletében

és pedig leszállított árakon!

BŐJT I DOLGOK:

Kitűnő Hortobágyi juhtúró 26 f.
10 dk. Traplsta sajt 24 f.
10 dk. Mindennap friss teavaj 32 f.
1 kg. „Liga” sütővaj 58 f.
Ezt süteményhez a legkényesebb
ízlésű vevő is használhatja.

Oroszhal — Ossé — Pisztráng
Szardinia 30 f.-től dobozonként.

Garantált „MONORI”
magok.

Takarmány-répmag, lucernamag
lóhere, dughagyma. — Fajtiszta
rakó rózsa-krumpli.

Nagy husvéti csokoládé- és
cukorkavásár.

Tojások. Nyulak.

Rakni való ésétkezni való
„rózsa krumpli” kapható.

Ferencz József

keserűviz és az összes
gyógy- és ésványvizek

Fekete

esemege- és fűszerüzletében
BEL- ÉS KÜLFÖLDI BO-
ROK, PEZSGÓK, LIKÖ-
RÖK. ÁLLANDÓAN

friss felvágottak, sajtok, konzer-
vek, pástétomok. 1 doboz májpás-
tétom 90 f. 10 dkgr. „Pick” szá-
láml 90 f. 1 doboz 1 kgr. szilva
kompót 1 P. 1 l. rum 50 száz. 3 80 P.

Rendeléseket pontosan házhoz
szállítok

F E K E T E

A legszebb karácsonyfák legolcsóbban!

FEKETE GYÖRGY

ESZTER, ESMEGE, RÓVIDARUK
és PIP, RECIKKEK ÜZLETÉBEN

BALATONFÜRED

Karácsonyi vásár.

PARFUMOK, ROSEI VÍZEK, TIFER DOLGOK, DISZNÓOLÉSHÉZ RIZS szép egész 8800 koronát 1. Hártyák, kez-
tyűk, foltok, melyeket, perizon, stb. jórtu lemegek, ruhákat minden elfogadható áron kiáruítom.
DETTALANUL RADIÓT HALLGATHAT.

Az egész vidék azt beszéli, hogy a legjobb fajtiszta **MAGVAK**
Feketénél kaphatók, dughagyma, lucer-
na, búkköny, baltacin, korai
törpe borsok stb. konyhakeri
magvak. **Drezdai** olytókések. **Rafia.**

2

BALATONFÜRED

1934. augusztus 25.

Szülők! Gyermek!

Új és használt **tankönyveket, írószereket,**
táskát, hátizsákot, teljes iskolai felszerelést legelőnyösebben

Fekete György könyv-, írószer-
és papíruzetében. **Használt tankönyveket vesznek.**

Fekete György hirdetései a Balatonfüred című hetilapban

Rabindranath Tagore 1956-ban avatott füredi első szobra eredeti helyén, a sétányon,
és a jelenlegi helyén, a szívkörházban
(A sétányon levő régi szobrot ábrázoló fotókat Szatmári Ádám és dr. Pinczés Sándor,
a szívkörházi képet Tóth-Bencze Tamás készítette)

A régi talapzatán 2005-ben felavatott új szobor
(A felvételt Tóth-Bencze Tamás készítette)